

pia cordis intelligencia
comprehendat per dnm.
Cyrilli et Methodii aposto-

lizerum
eius in-
duat sa-
lutare et
santi tui
exultaci-
one exul-

tabunt p̄s Memeto do dnm
et ois mansuetudis ei? Gl'a ier
celi et q̄te nulla ē dno d̄o

KATOLICKÉ
DIECĚZE
V ČESKOSLOVENSKU
L.P. 1970

KATOLICKÉ DIECÉZE V ČESKOSLOVENSKU

KONSTANTIN - CYRIL
SV. METODĚJE
V JUBILEJNÍM ROCE 1970,
KDY UPLYNULO 1.100 LET
OD POSVĚCENÍ
SV. METODĚJE
NA BISKUPA
VELKOMORAVSKÉ
ARCIDIECÉZE

PRO TISK PŘIPRAVILI OLOMOUČTÍ BOHOSLOVCI
PRO VNITŘNÍ POTŘEBU VYDAL KAPITULNÍ ORDINÁRIÁT
V OLOMOUCI
JOSEF VRANA
KAPITULNÍ VIKÁŘ

L.P. 870 - 1970 : 1100 let od založení
velkomoravského arcibiskupství

KONSTANTIN - CYRIL "zřetavil po sobě
SVATÉHO METODĚJE, svého bratra, slyneucí-
ho slavnými ctuostmi, jemuž podle zákona věčné lásky, tak
jako dobrý učitel svému žákovi, upřímně ho miluje, svěřil
péči pastýřskou a v němž hojnost lásky, zbožnost dokona-
lého života a horlivost slova božího vpravdě sídlila.

S t a v s e t e d y b i s k u p e m M e r a -
v a n ě a světlem vlasti, s opatrnou laskavostí napomi-
nal, poučoval a napraveloval stále svěřené své péči, vytrhá-
vaje škodlivé býlí a užitečné semeno zasévaje, chrámy
k obzvláštní počtě Boha nejvyššího zřizuje a dává konaje,
a jednoho každého přemlouval, aby se odřekl ohavného po-
hanství a přijal křest Kristův. S takovou horlivostí ří-
dil muž boží církve sobě svěřenou. Tak se skrze jeho spa-
sitelné poučování nejsvětější jméno Kristovo ozývalo v ú-
stech všech. Tak všichni spočívali v kráse pokoje, všichni
se radovali v poznání pravdy, všichni se těšili v svatosti
náboženství křesťanského."

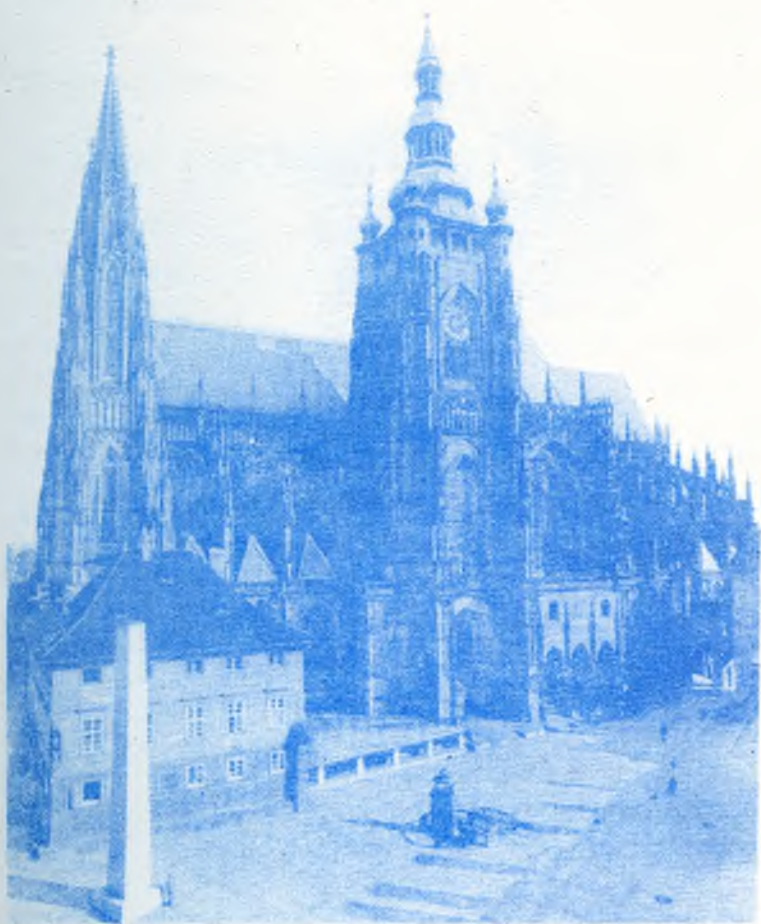
(Z Moravské legendy "Tempore Michaelis imperatoris")

Kapitulní Ordinariát v O l o m o u c i

Č.j.: 313 / Ord. 30. listopadu 1970

P R A H A : biskupské sídlo od roku 973
metropolitní sídlo od roku 1344

P R A H A :
metropolitní chrám
sv. V í t a

ARCIDIECÉZE PRAŽSKÁ

ARCHIDIOECESIS PRAGENSIS

Ordinariát : Hradčanské náměstí 16 - Praha 1
telefon 53 60 22 a 53 08 63

Pražské biskupství bylo zřízeno roku 973 za papeže Benedikta VI.,
povýšeno na arcibiskupství roku 1344 za papeže Klementa VI.

Hlavní patroni arcidiecéze : sv. Vojtěch, biskup a mučedník
sv. Václav, kníže a mučedník
sv. Jan Nepomucký, kněz a mučedník

Ostatní patroni : sv. Cyril a Metoděj, biskupové a vyznavači
sv. Kosma a Damián, mučedníci
sv. Benedikt s bratřími, mučedníci
sv. Norbert, biskup a vyznavač
sv. Josef, pěstoun Páně
sv. Ludmila, vdova a mučednice

První biskup : Dětmar /973 - 982/, benediktin magdeburského kláštera

První arcibiskup : Arnošt z Pardubic /1344 - 1364/

Poslední sídelní biskup : Josef kardinál Beran /60. biskup/ - 33. arcibiskup
- od 4. XI. 1946 - 17. V. 1969

Nynější správce arcibiskupství : ThDr. František Tomášek, titulární biskup
butský, apoštolský administrátor pražský
od roku 1965

Arcidiecéze má : 25 vikariátů
835 farností, z toho excurrento administrovaných 533

Počet kněží v činné duchovní službě : 330
mimo aktivní službu a v penzi 20

Počet řeholnic v arcidiecézi : 543 ve 41 domě

Počet bohoslovců v roce 1970 : 36

Významná poutní místa : Stará Boleslav
Svatá Hora
Praha - Pražské Jezulátko
Sázava

LITOMĚŘICE: biskupské sídlo od roku 1655

LITOMĚŘICE:
katedrální chrám
sv. Štěpána
prvomučedníka

DIECÉZE LITOMĚŘICKÁ

DIOECESIS LITOMERICENSIS

Ordinariát : Litoměřice, Dómské náměstí 1
telefon 2121 a 2197

Biskupství bylo zřízeno roku 1655 za papeže Alexandra VII.

Hlavní patron diecéze : sv. Štěpán, prvomučedník

Ostatní patroni : sv. Felix, mučedník
sv. Viktorín, biskup a mučedník
blahoslavená Zdislava, manželka a matka

První biskup : Maximilián Rudolf svobodný pán Schleinitz
řídil diecézi od roku 1656 do roku 1675

Nynější sídelní biskup : ThDr. Štěpán Trochta, 17. biskup litoměřický
od 23. listopadu 1947

Diecéze má : 10 vikariátů
433 farností, z toho excurrento administrovaných 287

Počet kněží v činné duchovní službě 169,
mimo duchovní službu a v penzi 32

Počet řeholnic v diecézi 811 v 50 domech

Počet bohoslovců v roce 1970 : 43

Významná pouťní místa : Bohosudov
Filipov
Bozkov u Semli
Hejnice

HRADEC KRÁLOVÉ: biskupské sídlo od roku 1664

**HRADEC
KRÁLOVÉ:**
katedrální chrám
Ducha Svatého

DIECÉZE KRÁLOVĚHRADECKÁ

DIOECESIS REGINAE GRADECENSIS

Ordinariát : Hradec Králové, Žižkovo náměstí 35
telefon 24082

Biskupství bylo založeno roku 1664 za papeže Alexandra VII.

Patroni diecéze : sv. Klement, papež a mučedník
sv. Jan Nepomucký, kněz a mučedník

První biskup : Matouš Ferdinand Zoubek /Sobek/ z Bilenberka
od roku 1664 do roku 1668

Poslední sídelní biskup : ThDr. Mořic Pícha, biskup královehradecký,
asistent papežského trůnu, od r. 1931 - 1956

Nynější správce biskupství : PhDr. a ThLic. Karel Jonáš, kanovník - děkan,
kapitulní vikář od 28. 8. 1969

Diecéze má : 16 vikariátů
477 farností, z toho excurrando administrovaných 223

Počet kněží v činné duchovní správě : 274
mimo aktivní duchovní službu a v penzi 64

Počet řeholnic v diecézi : 955 v 46 domovech

Počet bohoslovců v roce 1970 : 31

Významná poutní místa : Malé Svatoňovice
Králíky
Luže

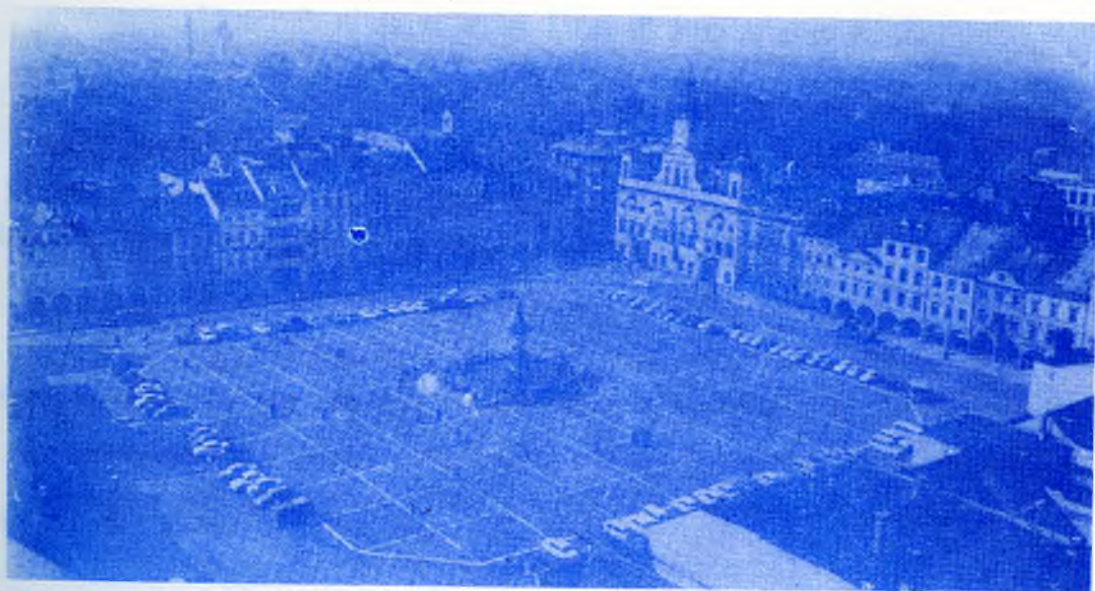
BISKUPSTVÍ LITOMYŠLSKÉ /DIOECESIS LUTHOMISLENSIS/

bylo založeno r. 1344

Prvním biskupem byl premonstrátský opat Jan /1392 - 1416/

Biskupství zaniklo za husitských válek

Od roku 1664 je součástí diecéze královehradecké

ČESKÉ BUDĚJOVICE : biskupské sídlo od roku 1785

ČESKÉ BUDĚJOVICE : katedrální chrám sv. Mikuláše, biskupa

DIECÉZE ČESKOBUDĚJOVICKÁ

DIOECESIS BOHEMO-BUDOVICENSIS

**Ordinariát : České Budějovice, Biskupská 4
telefon 4617 a 3533**

Biskupství bylo zřízeno roku 1785 za papeže Pia VI.

**Hlavní patroni diecéze : sv. Mikuláš, biskup
sv. Jan Nepomucký, mučedník**

**První biskup : Jan Prokop, hrabě Schaffgotsche,
řídil diecézi od r. 1785 - 1813**

**Nynější sídelní biskup : ThDr. Josef Hlouch, biskup českobudějovický
od roku 25.6.1947**

**Diecéze má : 18 vikariátů
430 farností, z toho excurrento administrovaných 196**

**Počet kněží v činné duchovní správě : 210
mimo aktivní duchovní službu a v penzi 37**

Počet řeholnic v diecézi : 290 ve 21 domově

Počet bohoslovců v roce 1970 : 20

**Významná poutní místa : Křemešník
Římov
Lomec
Klokoty**

OLOMOUC: biskupské sídlo od roku 1063
metropolitní sídlo od roku 1777

VELEHRAD:
ohnisko cyrilometoděj-
ské úcty a ekumenic-
kých snah

OLOMOUC:
metropolitní chrám
sv. Václava
mučedníka

ARCIDIECÉZE O L O M O U C K Á

ARCHIDIOECESIS O L O M U C E N S I S

Ordinariát : Olomouc, Wurmova 9
telefon 5726

Velkomoravské arcibiskupství se sídlem na Velehradě v čele se sv. Metodějem bylo zřízeno za papeže Hadriána II. roku 870. Zaniklo pádem říše velkomoravské,

Olomoucké biskupství bylo zřízeno roku 1063 za papeže Alexandra II., povýšeno na arcibiskupství roku 1777 za papeže Pia VI.

Hlavní patron arcidiecéze : sv. Václav, kníže a mučedník

Ostatní patroni :
sv. Cyril a Metoděj, biskupové a vyznavači
sv. Kristýn a druhové, mučedníci
sv. Vojtěch, biskup a mučedník
sv. Prokop, opat
sv. Kordula, panna a mučednice
sv. Ludmila, vdova a mučednice
sv. Pavlína, panna a mučednice
pl. Jan Sarkander, mučedník

První moravský biskup : sv. Metoděj / 870 - 885 /

První olomoucký biskup: Jan I., benediktin z Břevnova,
řídil diecézi od r. 1063 - 1085

První arcibiskup : Antonín Theodor Colloredo, kardinál, od r. 1777 - 1811

Poslední sídelní biskup : ThDr. a PhDr. Josef Karel Matocha, arcibiskup,
67. biskup, řídil arcidiecézi od r. 1948 - 2.XI.1961

Nynější správce arcibiskupství : prof. Josef Vrana, metropolitní kanovník,
kapitulní vikář od 17. 10. 1969

Arcidiecéze má : 30 děkanátů
650 farností, z toho excurrento administrovaných 174

Počet kněží v činné duchovní službě : 550
mimo aktivní duchovní službu a v penzi 45

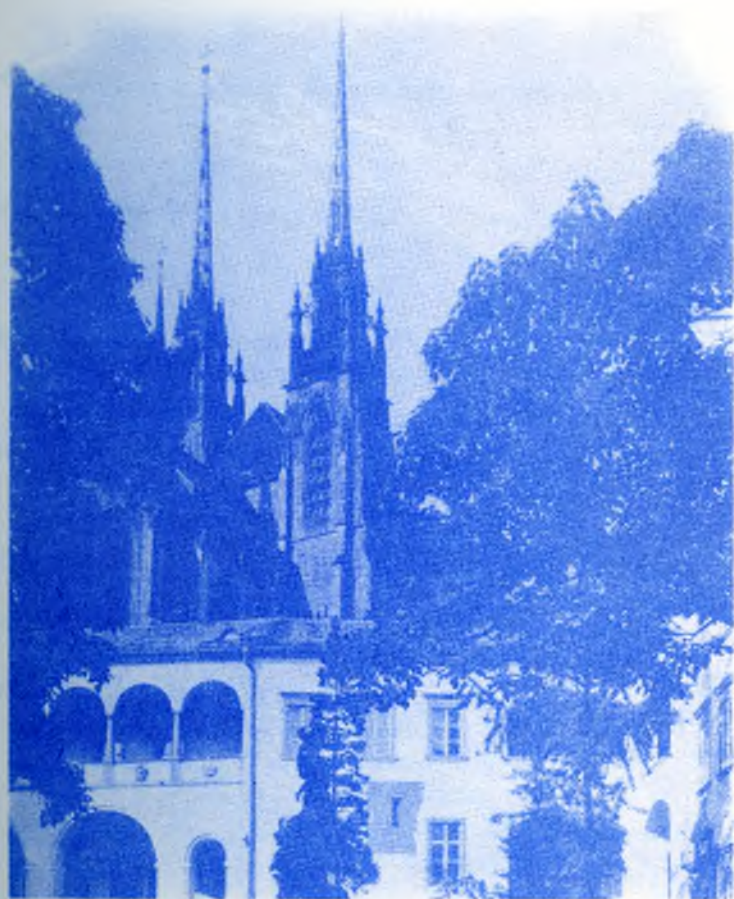
Počet řeholnic v arcidiecézi : 1.400 v 53 domovech

Počet bohoslovců v roce 1970 : 80

Významná poutní místa : Velehrad
Sv. Hostýn
Sv. Kopeček
Sv. Antonín nad Blatnicí
Hrabyn

B R N O : biskupské sídlo od roku 1777

B R N O :
katedrální chrám
sv. Petra a Pavla

DIECÉZE BRNĚNSKÁ

DIOECESIS BRUNENSIS

Ordinariát : Brno, Petrov 8
telefon 25447

Brněnské biskupství bylo zřízeno za papeže Pia VI. roku 1777 oddělením z arcidiecéze olomoucké.

Hlavní patroni diecéze : sv. Petr a Pavel

Ostatní patroni :
sv. Cyril a Metoděj, biskupové a vyznavači
sv. Kliment, papež
sv. Vojtěch, biskup a mučedník
sv. Kliment Maria Dvořák - Hofbauer, vyznavač
sv. Václav, kníže a mučedník
sv. Vít, mučedník
sv. Kristin, mučedník
sv. Jan Nepomucký, kněz a mučedník
sv. Kordula, mučednice
sv. Ludmila, mučednice

První biskup : Matěj František Chorinský řídil diecézi od r. 1777 - 1786

Nynější sídelní biskup : ThDr. Karel Skoupý, 12. biskup brněnský
od 3. 4. 1946

Diecéze má : 37 děkanství
451 farností, z toho excurrento administrovaných 117

Počet kněží v činné duchovní službě : 401
mimo aktivní duchovní službu a v penzi 55

Počet řeholnic v diecézi : 756 v 32 domovech

Počet bohoslovců v roce 1970 : 50

Významná poutní místa : Křtiny
Vranov
Sloup
Žarošice
Hluboké Mašůvky
Přibyslavice

ČESKÝ TĚŠÍN : sídlo apoštolské administratury od roku 1947

**Č E S K Ý
T Ě Š Í N :**

**chrám Božského
Srdce Páně**

APOŠTOLSKÁ ADMINISTRATURA ČESKOTĚŠÍNSKÁ

APOSTOLICA ADMINISTRATURA BOHEMO - TESINENSIS

Ordinariát : Český Těšín, Gorkého sady 22
telefon 6258

Apoštolská administratura byla zřízena roku 1947 za papeže Pia XII.,
oddělením od arcibiskupství vratislavského.

Hlavní patroni : sv. Hedvika a bl. Jan Sarkander

První apoštolský administrátor : ThDr. František Onderek, papežský pre-
lát, řídil apoštolskou administraturu
od roku 1947 - 1962

Nynější správce administratury : kanovník Antonín Veselý
od 24. 10. 1962

Administratura má : 4 vikariáty
81 farností, z toho excurrento spravovaných 17

Počet kněží v činné duchovní službě : 79
mimo aktivní duchovní službu a v penzi 16

Počet řeholnic v administratuře : 700 v 10 domovech

Počet bohoslovců v roce 1970 : 10

Významná poutní místa : Frýdek
Zlaté Hory

N I T R A : biskupské sídlo od roku 880

N I T R A :
katedrálňy chrám
sv. E m e r á m a
mučeníka

DIECÉZA NITRIANSKA

DIOECESIS NITRIENSIS

**Ordinariát : Nitra, Hrad
telefon 51 65**

Diecéza bola zriadená roku 880 za pápeža Jána VIII.

Hlavní patróni diecézy : sv. Andrej a Benadik, pustovníci a vyznavači

Prvý biskup : Wiching riadil diecézu od roku 880 - 892

Posledný sídelný biskup : ThDr. Eduard Nécsey, zomrel roku 1968

**Terajší správca biskupstva : ThDr. Ján Pásztor, kapitulný vikár
od 21. 6. 1968**

**Diecéza má : 13 dekanátov
151 farností /všetky sú obsadené/**

**Počet knazov v aktívnej duchovnej službe : 196
mimo aktívnej duchovnej služby a v penzii : 26**

Počet rehoľných sestier pracujúcich v diecéze : 320 v 10 ústavoch

Počet bohoslovcov v roku 1970 : 41

**Významné pútné miesta : Nitra - Kalvária
Višňové
Skalka
Rájecká Lesná**

TRNAVA: biskupské sídlo od roku 1922

TRNAVA:
katedrálly chrám
sv. Mikuláša

APOŠTOLSKÁ ADMINISTRATÚRA V TRNAVE

DIOECESIS TYRNAVIENSIS

Ordinariát : Trnava, Staromestská 35
telefón 227 - 85

Administratúra bola zriadená roku 1922 za pápeža Benedikta XV.
oddelením od arcibiskupstva ostrihomského.

Hlavný patrón diecézy : sv. Vojtech, biskup a mučeník.
V Trnave sú pochované telá košických mučeníkov: Marka Krizína,
Štefana Pongrácza a Melichara Grodzieckeho.

Prvý biskup : Dr. Pavol Jantusch riadil apoštolskú administratúru
od roku 1922 - 1947

Posledný sídelný biskup : ThDr. Ambróz Lazík, zomrel roku 1969

Terajší správca apoštolskej administratúry : ThDr. Július Gábriš,
kapitulný vikár od 22. 4. 1969

Diecéza má : 16 dekanátov
439 farností, z toho excurrento spravovaných 18

Počet kňazov v aktívnej duchovnej službe : 524
mimo aktívnej duchovnej služby a v penzii : 59

Počet rehoľných sestier pracujúcich v apoštolskej administratúre : 791
v 18 ústavoch

Počet bohoslovcov v roku 1970 : 93

Významné pútné miesta : Šaštínské Stráže
Marianka pri Bratislave
Topoľčany
Topoľčianky
Banská Štiavnica
Báč pri Šamoríne

BANSKÁ BYSTRICA : biskupské sídlo od roku 1776

BANSKÁ BYSTRICA :
katedrálly chrám sv. Františka Xaverského

DIECÉZA BANSKOBYSSTRICKÁ

DIOECESIS NEUSOLENSIS

Ordinariát : Banská Bystrica, Námestie slovenského národného
povstania 19
telefón 22562

Biskupstvo bolo zriadené roku 1776 za pápeža Pia VI.

Hlavný patrón diecézy : sv. František Xaverský, vyznávač

Prvý biskup : František Berchtoldt riadil diecézu od roku 1776 - 1793

Posledný sídelný biskup : Dr. Andrej Škrábik, od roku 1943 - 1950

Terajší správca biskupstva : František Haspra, dočasný ordinár
od 17. 6. 1968

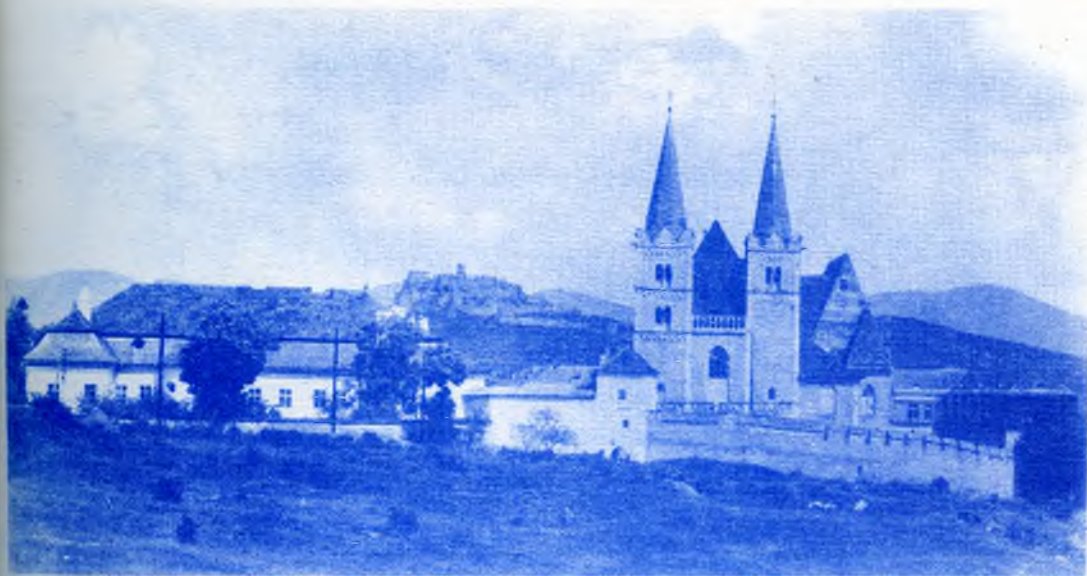
Diecéza má : 6 dekanátov
120 farností, z toho excurrento spravovaných 16

Počet kňazov v aktívnej duchovnej službe : 130
mimo aktívnej duchovnej služby a v penzii 25

Počet rehoľných sestier pracujúcich v diecéze : 236 v 12 ústavoch

Počet bohoslovcov v roku 1970 : 26

Významné pútné miesta : Staré Hory

SPIŠSKÉ PODHRADIE : biskupské sídlo od roku 1776

**SPIŠSKÉ
PODHRADIE :**
katedrálly chrám
sv. Martina

DIECÉZA S P I Š S K Á

DIOECESIS S C E P U S I E N S I S

Ordinariát : Spišská Kapitula - Podhradie
telefón : 9136

Diecéza bola zriadená roku 1776 za pápeža Pia VI.

Hlavný patrón diecézy : sv. Martin, biskup

Prvý biskup : Karol de Salbeck riadil diecézu od roku 1776 - 1785

Posledný sídelný biskup : msgre Ján Vojtaššák od roku 1921 - 1965

Terajší správca biskupstva : ThDr. Jozef Ligoš, kapitulný vikár
od 14. 11. 1968

Diecéza má : 5 dekanátov
156 farností, z toho excurrento spravovaných 2

Počet knazov v aktívnej duchovnej službe : 182
mimo aktívnej duchovnej služby a v penzii : 28

Počet rehoľných sestier pracujúcich v diecéze : 152 v 15 ústavoch

Počet bohoslovcov v roku 1970 : 40

Významné pútné miesta : Levoča
Kluknava

ROŽŇAVA: biskupské sídlo od roku 1776

ROŽŇAVA: katedrálny chrám
sv. Jana Nepomuckého

DIECÉZA ROŽŇAVSKÁ

DIOECESIS ROSNAVIENSIS

Inštitúcia : Rožňava, Námestie Baníkov 18
telefón : 2210

Biskupstvo bolo zriadené roku 1776 za pápeža Pia VI.

Hlavný patrón diecézy : sv. Ján Nepomucký, mučeník

Prvý biskup : Ján Galgóczy riadil diecézu od roku 1776

Naposledný sídelný biskup : Michal Bubnič /14. biskup/ od roku 1939-1945

Terajší správca biskupstva : ThDr. Róbert Pobožný, titulárny biskup
neilenský, apoštolský administrátor
rožňavský

Diecéza má : 13 dekanátov
87 farností, z toho excurrento spravovaných 10

Počet kňazov v aktívnej duchovnej službe : 95
mimo aktívnej duchovnej služby a v penzii : 7

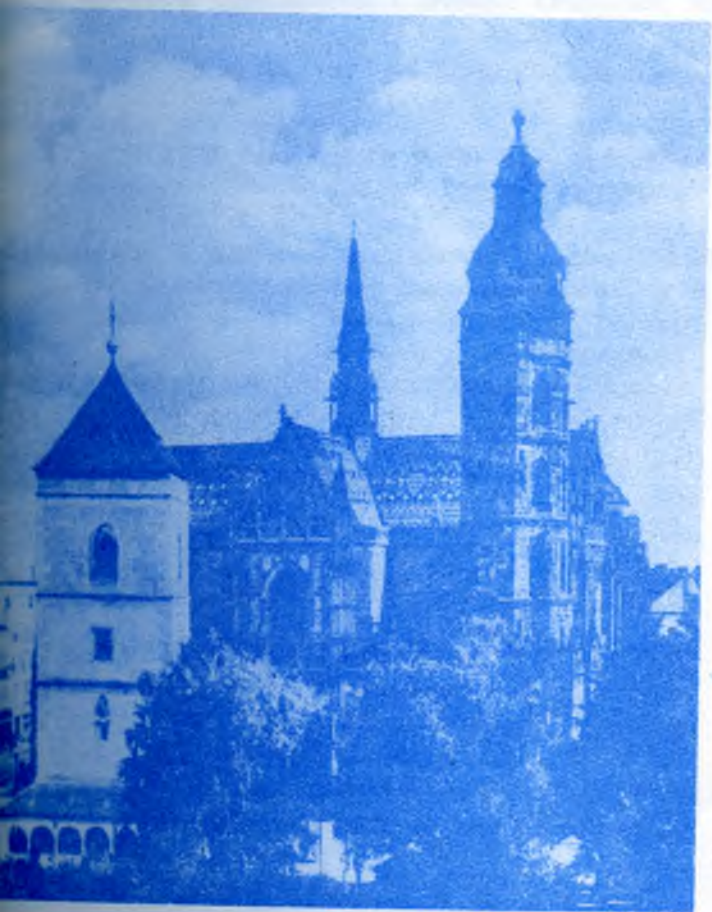
Počet rehoľných sestier pracujúcich v diecéze : 170 v 8 ústavoch

Počet bohoslovcov v roku 1970 : 10

Významné pútné miesta : Divín
Rudník
Uhorná
Bôrka

K O Š I C E :

biskupské sídlo
od roku 1804

K O Š I C E :

katedrálňy chrám
sv. Alžbety

DIECÉZA KOŠICKÁ

DIOECESIS CASSOVIENSIS

Knariát : Košice, Leninova 34
telefón : 216 - 51

Biskupstvo bolo zriadené roku 1804 za Pia VII.

Hlavný patrón diecézy : sv. Ondrej, apoštol

Ďalší patróni : blahoslavení košickí mučeníci: Melichar Grodziecki,
Marek Krizín a Štefan Pongrácz

Prvý biskup : Andrej Szabo riadil diecézu od roku 1804 - 1919

Najbližší sídelný biskup : Jozef Čársky, biskup, apoštolský administrátor

Najvyšší správca biskupstva : Štefan Onderko, kapitulný vikár od
15. 3. 1962

Diecéza má : 7 dekanátov
179 farností, z toho excurrento spravovaných 9

Číslo kňazov v aktívnej duchovnej službe : 195
mimo aktívnej duchovnej služby a v penzii : 28

Číslo rehoľných sestier pracujúcich v diecéze : 45 v 11 ústavoch

Číslo bohoslovcov v roku 1970 : 62

Slávne pútné miesta : Oblšovce pri Kysaku
Malá Vieska
Gaboltovo
Stropkov
Humenné
Košice
Prešov

P R E Š O V : biskupské sídlo od roku 1818

P R E Š O V :
katedrálly chrám
sv. Jána Krstiteľa

GRÉCKOKATOLÍCKY ORDINARIÁT P R E Š O V

DIOECESIS P R E O S V I E N S I S

Ordinariát : Prešov, Slovenskej republiky rád 8
telefón : 34622

Biskupstvo bolo zriadené roku 1818 za pápeža Pia VII.

Hlavný patrón diecézy : sv. Ján Krstiteľ

Prvý biskup : Gregor Tarkovič riadil diecézu od roku 1818 - 1841

Po posledný sídelný biskup : Peter-Pavol Gojdič /7. biskup/ od roku 1927
- 1950, zomrel 17. 7. 1960

Najnovší správca biskupstva : Jána Hirka, ordinár-apoštolský administrátor od 2. IV. 1969

Diecéza má : 12 dekanátov
201 farností, z toho excurrento spravovaných 14

Počet kňazov v aktívnej duchovnej službe : 197
mimo aktívnej duchovnej služby a v penzii : 65

Počet rehoľných sestier pracujúcich v diecéze : 78 v 5 ústavoch

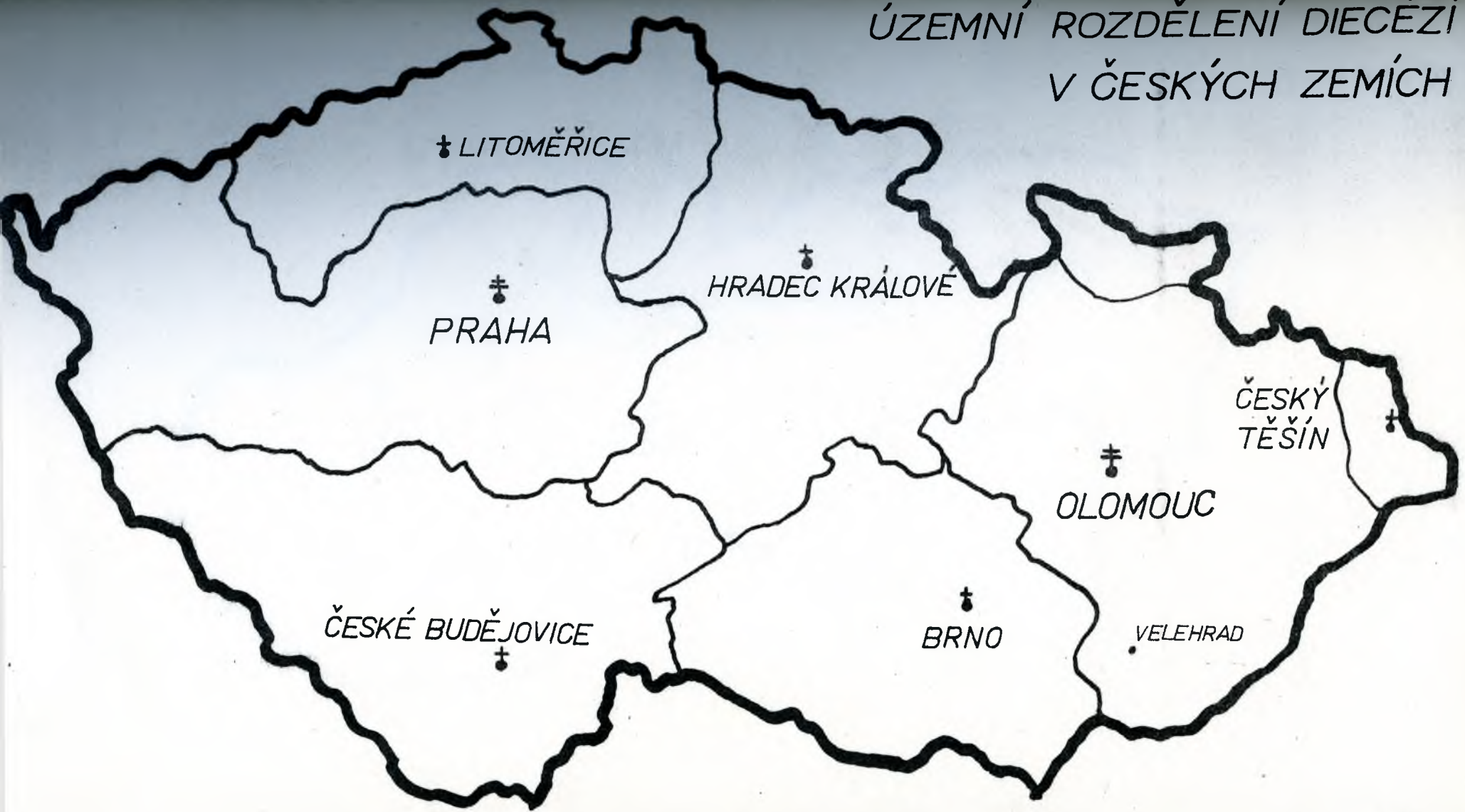
Počet bohoslovcov v roku 1970 : 19

Organizované pútné miesta: Klokočov
Lutina
Buková Hôrka
Krasný Brod

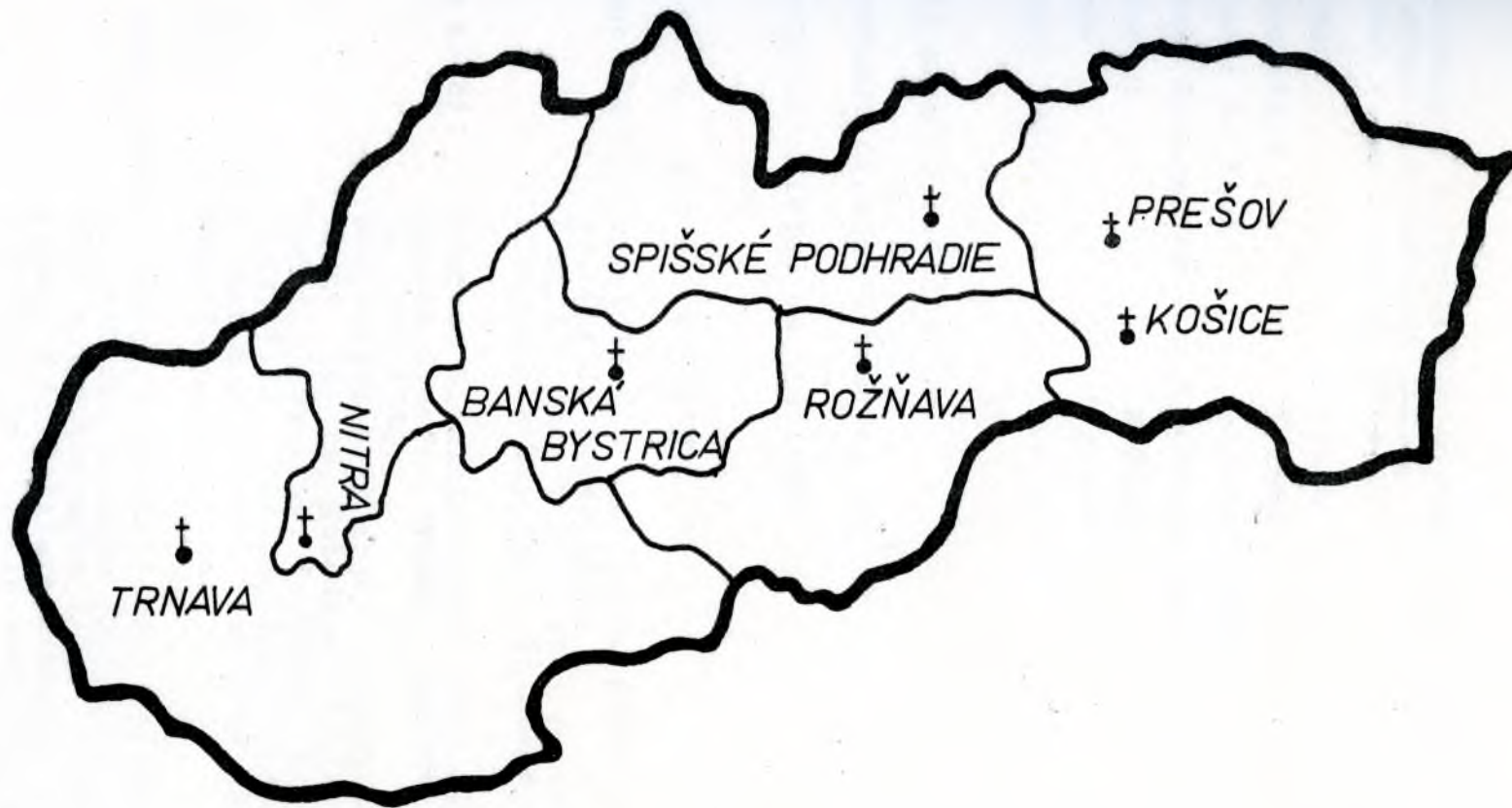
S T A T I S T I C K Ý P Ř E H L E D

Sídlo diecéze	Počet vikariátů / děkanátů /	Počet farností	Excurrendo administrované farnosti	Činných kněží	Kněží mimo aktivní službu	Počet řeholnic	V kolika domovech	Počet bohoslovců
1. Praha	25	835	533	330	20	543	41	36
2. Litoměřice	10	433	287	169	32	811	50	43
3. Hradec Králové	16	477	223	274	64	955	46	31
4. České Budějovice	18	430	196	210	37	290	21	20
5. V ČECHÁCH CELKEM	69	2.175	1.239	983	153	2.599	158	130
5. Olomouc	30	650	174	550	45	1.400	53	80
6. Brno	37	451	117	401	55	756	32	50
7. Český Těšín	4	81	17	79	16	700	10	10
NA MORAVĚ CELKEM	71	1.182	308	1.030	116	2.856	95	140
8. Nitra	13	151	-	196	26	320	10	41
9. Trnava	16	439	18	524	59	791	18	93
10. Banská Bystrica	6	120	16	130	25	236	12	26
11. Spišská Kapitula	5	156	2	182	28	152	15	40
12. Rožňava	13	87	10	95	7	170	8	10
13. Košice	7	179	9	195	28	45	11	62
14. Prešov	12	201	14	197	65	78	5	19
NA SLOVENSKU CELKEM	72	1.333	69	1.519	238	1.792	79	291
ČSSR CELKEM	212	4.690	1.616	3.532	507	7.247	332	561

ÚZEMNÍ ROZDĚLENÍ DIECÉZÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH

ÚZEMNÉ ROZDELENIE DIECÉZ NA SLOVENSKU

O B S A H

katalogu "Katolických diecézí v Československu L.P.1970"

Katalog obsahuje u jednotlivých biskupských sídel
pohled na město a katedrální chrám,
textovou část v tomto pořadí diecézí:

Praha	Nitra
Litoměřice	Trnava
Hradec Králové	Bánská Bystrica
České Budějovice	Spišské Podhradie
Olomouc	Rožňava
Brno	Košice
Český Těšín	Prešov

Statistický přehled diecézí

Územní rozdělení diecézí v Českých zemích

Územné rozdelenie diecéz na Slovensku

O b r a z y v k a t a l o g u :

První strana obálky: Iniciála C s miniaturou postav
sv. Cyrila a Metoděje.
Z misálu Jana z Bludova z r. 1466
v olomoucké kapitulní knihovně.

Příloha na konci: Výzdoba titulního textu mapy olo-
moucké diecéze vydané v Norimber-
ku roku 1762.
Mědirytina zobrazuje diecézní pa-
trony: Cyrila, Metoděje, Václava,
Ludmilu, Pavlína, Vojtěcha, Kris-
týna, Víta, Prokopa, Jana Nepom.
a Jana Sarkandra a biskupský znak
Maxmiliána Hamiltona.

Poslední strana obálky: Fotografie stříbrného tolaru
olomouckého biskupa Wolfganga Hani-
bala Schrattenbacha (1711 - 1745)
ražený v kroměřížské mincovně r.1730.
Zobrazuje sv. Cyrila jako biskupa
a svatého Václava jako patrona olo-
moucké katedrály a diecéze.
Je to jediná známá mince s obrazem
svatého Cyrila.

TABULA
ALMÆ
DIOECESIS AMPLISSIMI EPISCOPATVS
OLOMUCENSIS

In LXII. Decanatus divisæ,

Complectens omnes ejusdem Parochias et Capellanatus

Locales

una cum locis singulis, Cuilibet Parocho quoad curam animarum subiectis

Quam

*Regie ac Cellinæ Principi, Domino, Domino MAXIMILIANO, Episcopo Olomucensi,
Duci, S. R. I. Principi, Regie Capelle Bohemice et ab HAMILTON Comiti
Obequiosissime Dedicat*

*Ioannes Wenceslaus J. B. de Freyenfels, Cath. Eccl. Olom. Canonicus
Capitul. Archidiaconus Znoymensis, Coll. Eccl. ad S. Crucem Wratisl. Canonicus Abbas
in Schinck in Regno Hungarie Suae Rmæ Celsit. Episcopi Olomucensis,
Confiliarius et Episcopalis Consistorii Assessor,
Exequentibus*

*Hæredibus Homannianis, Norimbergæ
An no R. S. M. D. C. C. L X II .*

P ř í l o h a k a t a l o g u

"Katolických diecézí v Československu L. P. 1970"

O b s a h :

ThDr. Bohumil Zlámal: Dějiny moravského arcibiskupství

ThDr. Leopold Dýmal : Osudy a dílo žáků svatých Cyrila
a Metoděje

ThDr. Vojtěch Tkadlčík: Kletba, klatba či požehnání
svatého Metoděje?

Obrazová část přílohy:

Titulní strana: Linoryt od Ludmily Stratilové zobrazuje
solunské bratry Cyrila a Metoděje.

Druhý list: Předtitul díla Jana Jiřího Středovského
"Sacra Moraviae historia" (r. 1710),
Mědirytina zobrazuje slovanské věrozvěsty
jako biskupy, portrét olomouckého biskupa
Karla Lotrinského (1695 - 1710) nesený
heraldickou orlicí, jeho biskupský znak
a postavu autora díla s pohledem na jeho
farní kostel v Pavlovicích u Přerova.

Na konci přílohy: Rytiny svatých Cyrila a Metoděje a mo-
ravských diecézních patronů.
Details výzdoby kalendárií olomoucké me-
tropolitní kapituly z let 1716, 1743,
1772 a 1821.

Poslední strana: Relief sv. Cyrila a Metoděje od Mistra
Julia Pelikána.

První slovanská metropole.

"Jakou radost musíme mítí vlastenci milí z toho, že Bůh všemoudrý naši požehnanou Moravu zvolil za kolébku, ze které všem ostatním slovanským národům Kristus Pán v srdcích zroditi se měl?"

/Jan Ev. Bílý, Kázání na slavnost sv. Cyrila a Metoděje, 9. března. Hlas II, 9 z 2. 3. 1850, str. 33/.

Moravské arcibiskupství nebylo uzrálým plodem okamžiku. Má trojí vývojové stadium: srémské, panonsko-moravské a konečně pouze moravské. Jeho tmelem byly velké osobnosti sv. Cyrila a Metoděje. Kdyby byly menší, sotva by bylo došlo k jeho uskutečnění. První moravské arcibiskupství se zrodilo především z prosby slovanských knížat Rostislava a Kocela. Tato žádost přesně zapadla do velkorysého plánu na obnovu papežského vlivu v západním a hlavně východním Ilyriku, jež bylo r. 732 násilně přivtěleno k cařihradskému patriarchátu, na úkor papeže, který zde odedávna vykénával svůj vliv. Vhodná doba pro znovuzískání ztracené pravomoci přišla v okamžiku, kdy nové slovanské kmeny, jež po porážce Hunů a Avarů zaujaly území římské Panonie a Ilyrika a začaly toužit po politické nezávislosti. Na severu to byli Moravané, na jihu Slovinci, Chorvaté, Srbové a hlavně Bulhaři, kteří již vytvořili pevnější státní útvar Bulharské říše, po obou březích dolního Dunaje.

1. Papežské Ilyrikum

Koncept papeže Mikuláše I. vycházel z dějinného odkazu jeho předchůdců, aby nedopustil ztrátu východního Ilyrika, t. j. území přibližně dnešní východní Jugoslavie, Bulharska a severního Řecka. Oblast papežského vlivu sahala až po brány Cařihradu, a v době mocenské a kulturní pýchy Konstantinova města bylo to pocíťováno jako stálá výzva, ba urážka ze strany západního patriarchy. K zápasu mezi Římem a Byzancí došlo právě v letech, kdy slovanští Bulhaři pod vedením knížete Borise začali budovat nezávislou říši. Boris učinil nezávislost svého knížectví podmínkou přijetí křtu. Jako každý bystrý primitiv, vystihl i on výhodnou situaci, ze které těžil: přikláněl se hned na latinskou stranu, hned zase na byzantskou. Balkánští Slované se tak stali jablkem sváru mezi papežem a cařihradským patriarchou Fotiem což nezůstalo bez neblahého vlivu na počátky východního rozkolu.

Povolání sv. Cyrila a Metoda papežem Mikulášem I. do Říma sledovalo především ten cíl, aby solunským bratřím připomněl, že moravské Rostislavovo území je výhradní zemí papežské pravomoci, pro něž zříditi církevní hierarchii může jedině papež. Zároveň však se mu naskytovala příležitost upevniti svá práva nad východním Ilyrikem. Popud k tomu vyšel od moravského knížete Rostislava, který poslal do Říma r. 862 poselstvo s prosbou o slovanského biskupa. Poněvadž sám neměl takového muže, je pravděpodobné, že na papežovu vlastní radu se moravské poselstvo obrátilo s podobnou žádostí do Byzance. Vyšle-li Konstantinopol takové misionáře na Moravu, nemohou být vysvěceni na biskupa bez papežského souhlasu. Budou to tedy Řekové vysvěceni římským papežem a zavázáni slibem papežské poslušnosti. Takoví mužové budou také schopni přilákat a udržet pod svou biskupskou pravomocí i stále sporné a nestálé Bulhary, jestliže se vyjde vstříc jejich politickým požadavkům. Takové asi byly úvahy papeže Mikuláše I., onoho papeže, který první začal nosit trojitou korunu /tiaru/ na znamení plnosti své moci pastýřské, kněžské a učitelské. Je jisté, že jeho plán s moravským biskupstvím nebyl izolován, nýbrž měl zahrnout také jižní Slované, kteří zaujali klíčové postavení ve sporném východním Ilyriku. Na jejich území se vskutku odehrával onen jinak osudný zápas mezi Římem a Byzancí. Obě hlavní města posílaly do Bulharska své misionáře, kteří na sebe nevražili, navzájem se exkomunikovali a vyháněli ze země. Spojení obojích Slovanů moravských a bulharských v Mikulášově plánu nevadil ani rozdíl, který byl v tom, že moravský kníže byl již uvědomělým křesťanem, kdežto bulharský Boris stále prodával změnu svého pohanského jména na křesťanské licitačně mezi Latiníky a Řeky.

Na křižovatce těchto různorodých mocenských zájmů se ocitají solunští misionáři Konstantin-Cyril a Metoděj. Přicházejí pokorně na Moravu podle představ Mikuláše I. bez biskupské hodnosti. Papež je nechává působiti na Velké Moravě a v Panonii po čtyři a půl roku. Zatím uzrávají bulharské poměry ke konečnému řešení. Boris se sice odklonil od papeže, když se dal na přelomu let 864/5 pokřtiti byzantskou církví za kmotrovství císaře Michala III., avšak papež Mikuláš neodepsal svůj vliv na východní Ilyriku. Toho si byli vědomi Bulhaři a postavili oběma stranám nejmělejší požadavek, zřízení bulharského národního patriarchátu, nezávislého na Římu a Byzanci.

V této vrcholné krizi volá Mikuláš I. řecké učitele víry na Moravě Cyrila a Metoděje do Říma, se zřejmým rozhodnutím, aby svými osobnostmi zasáhli do bulharské věci ve prospěch latinského západu. Papež tu spojil obojí záležitost v jedno a po nečekané smrti vůdce moravské mise Konstantina Cyrila /+ 14.2.869/ vysvěcuje na slovanského arcibiskupa jeho bratra Metoděje a přikazuje mu za sídlo starobylé římské, kdysi i hlavní město Sirmium dnešní

Srēm u Mitrovice na řece Sávě. Tak se stal Metoděj nástupcem svatého Andronika v tomto městě, na rozhraní západu a východu. Obnovou dávné srěmské metropole, která od hunského přepadu r. 451 ležela v sutinách, avšak v této době si na ni dělali již nároky výbojní Frankové, měl být řešen trojí problém: 1. Měla být splněna prosba moravského panovníka Rostislava a panonského knížete Kocela, dále zesílen vliv na Bulhary, kteří sahali až k Srěmu, a za třetí vzat východním Frankům důvod pronikat do panonské sféry papežského vlivu a zabránit tak případnému konfliktu dvou křesťanských mocností v budoucích letech. Jak patrně, papež doufal, že Metoděj bude prvním a nejmocnějším arcibiskupem a metropolitou všech západních i jižních Slovanů, jež bude řídit z metropole sv. Andronika v Sirmiu. Plánované srěmské arcibiskupství Metodějovo mělo být tedy výlučně slovanské co do národnostního původu, s obřadem západním latinským, ale bohoslužebným jazykem slovanským, který měl být vlastně největší novinkou v té době, koncesí Slovanům a patrně také náhradou za žádaný patriarchát, který papež Bulharům nechtěl dát. Zatím však ho politicky překonali Byzantinci, když r. 870 - asi po vysvěcení Metoděje na arcibiskupa v Římě - se rozhodli národní patriarchát Bulharům povolit, ovšem stále ještě v závislosti na Byzanci. Důsledek toho byl, že se Bulhaři z vděčnosti zřetelněji přikláněli k Byzanci.

Tohoto nečekaného zakončení se sice Mikuláš I. nedočkal, avšak jeho nástupci se přesně drželi jeho plánů. Byl to Hadrián II., který Metoděje vysvětil na arcibiskupa se sídlem ve Srěmu, a přál si patrně, aby tohoto titulu užíval.

Přes tyto nepříznivé události nepustili papežové bulharskou otázku ze svých záměrů, ba zdálo se, že se vše obrátí, když se kolísaví Bulhaři ještě jednou r. 870 přiklonili k papeži. Konec těmto nadějím přinesl asi rok 879, kdy Bulhaři odňali Srēm Frankům a tím i západnímu latinskému vlivu.

2. Metoděj arcibiskupem panonsko-moravským.

=====

Po zaujetí svého metropolitního sídla v Sirmiu odebral se arcibiskup Metoděj ke Kocelovi na Blatenském jezeře a dále na Moravu k Rostislavovi, aby mu vyložil splnění jeho žádosti o samostatnou církevní organizaci, kterou ovšem papežové řešili v širším pojetí jakožto církevní provincii pro všechny Slovany sídlící po obou stranách Dunaje. Byla to jistě radostná zpráva, kterou arcibiskup a metropolita s titulem ještě nezávislého papežského vyslance /legatus a latere/ nesl slovinskému Kocelovi do Blatogradu a moravskému Rostislavovi na Velehrad. Tím větší bylo zklamání, jež ho čekalo právě na Moravě. Východofranský císař Ludvík, když se dověděl o Metodějově vysvěcení a poslání zříditi

nezávislou slovanskou provincií, rozhodl se zabránit tomu silou. Mocný Rostislav s dobře opevněnými vodními hrady byl už dlouho nemilou překážkou francké expanzi. Proto se rozhodl k mohutné vojenské výpravě proti Moravě s jasným záměrem přičlenit ji ke své říši a církevně ji podříditi francké církvi. Vypravil proti ní mohutnou armádu, která však svého cíle nedosáhla, neboť nedobyla "illam ineffabilem Rastizi munitionem"/Meginhard, Fuldské anály/. Podařilo se mu však chytit a zajat Metoděje, odsoudit ho na rychle svolané synodě patrně v Řezně a uzavřít do švábského klášteřa Ellwangen, odkud už neměl živ vyjít. Stejně smutným zjevem byla zrada Rostislavova synovce Svatopluka, který uvěřil slibům Franků, vydal jim Rostislava do zajetí, kteří ho oslepili a uvěznilí v některém klášteře, kde zemřel. Svatopluk sice brzy prohlédl francké záměry s Moravou, unikl z jejich vězení a postavil se v čelo moravských Slovanů.

Toto francké násilí utvrdilo Hadriána II. a jeho nástupce Jana VIII. ještě více, aby nepustili svůj původní plán se Slovaný jako s třetí silou, která ovlivní budoucí osudy Evropy a může být zároveň mocnou oporou papežské nezávislosti jak proti Byzanci, tak proti Frankům. Neodradil je ani obrněný protest franckých biskupů proti Metodějovu vysvěcení a zřízení vlastní slovanské arcidiecéze srémsko-panonské: *De conversione Bagoariorum et Carantanorum* z r.869 že totiž oni pokřesťanili obyvatele těchto krajin, a proto patří pod pravomoc solnohradského arcibiskupa.

3. Moravské arcibiskupství na "Velehradě".

Uvězněním arcibiskupa Metoděje domnívali se Frankové, že vyřešili i panonský problém církevní příslušnosti. Před jmenováním Metoděje příslušelo toto území, včetně Kocelova knížectví na Blatenském jezeře, solnohradskému arcibiskupství které tam vysílalo nejenom misionáře, nýbrž i první církevněsprávní představitele v osobě archipresbyterů, z nichž poslední Rihpald vyvodil z papežova rozhodnutí podříditi tyto kraje nové srémské metropoli důsledek a odešel do Solnohradu. Nyní se mělo všechno vrátit pod franckou pravomoc. Zdálo se, že se papežové s tím smíří, avšak s nastoupením Jana VIII. /872-882/ došlo k návratu k původnímu plánu Mikoláše I. i Hadriána II. Závažnou událostí pro pokračování původního plánu nezávislosti těchto krajin obývaných většinou slovanskými obyvateli, byla zajisté skutečnost, že se Morava udržela politicky a mocensky nezávislou na říšských mocenských výbojích. Z tohoto faktu si vysvětlíme ostrý zá-sah Jana VIII. proti spojenému záměru německého císaře i jeho říšských biskupů. O všech dosavadních násilnostech do-věděl se papež patrně ze dvou stran a to jak od vězněného arcibiskupa Metoděje, který ho zpravil nějakým mnichem Lazarem, tak patrně také od moravského Svatopluka, který se přesvědčil, že jedině s pomocí papežovou může si trvale

zabezpečit svou říši, a to nejjistěji obnovou nezávislé církevní provincie moravské. Zda přitom myslil i na bývalé kraje panonské, kde ještě vládl kníže Kocel, jehož mohl být šťastným nástupcem v dědictví, nemůžeme rozhodnout.

Zdá se, že také východní Frankové vyvodili si z této dvojí skutečnosti, t.j. Svatoplukově nepřemožitelnosti a nezlomné vůle Jana VIII., který pohrozil církevními tresty, závěr, že bude nejlépe udělat kompromis a získat si pro svůj vliv to, co lze získat. K této vzájemné dohodě došlo při uzavření míru v e F o r c h h e i m u r. 874 mezi císařem Ludvíkem Němcem a moravským Svatoplukem. Výsledkem tohoto kompromisu bylo propuštění Metodějovo ze žaláře a jeho uvedení do arcibiskupské hodnosti a to do hodnosti panonsko-moravského arcibiskupa. Papež totiž poslal ještě zvláštní listy Kocelovi a srbskému knížeti Mutimírovi s výzvou, aby se "navrátili k panonské arcidiecezi", to je, aby se podřídili Metodějovi, nikoli solnohradskému metropolitovi. Frankové však neměli k tomu chuti, patrně se domnívali, že navrácení Panonie pod jejich církevní pravomoc vyplývá z dohody ve Forchheimu. Víme totiž, že solnohradský arcibiskup Theotmar světil r. 874 nový kostel v slovinské Ptuji /Pettovio/. Ještě výmluvnější je papežovo připomenutí z r. 875, aby Frankové dovolili v oněch krajích církevní výkon arcibiskupu Metodějovi. Papežským zplnomocněncem při těchto jednáních byl kněz J a n z Benátek.

K dohodě ve Forchheimu nedošlo ovšem tak, aby si také Frankové nezajistili určité a to významné ústupky. Nejdůležitější byl zákaz slovanské liturgie na území Metodějova arcibiskupství. Znění papežského zákazu sice neznáme, ale Jan VIII. se nan odvolává r. 879. Tehdy totiž se Frankové rozhodli, že Metodějovo působení a papežský záměr církevní nezávislosti Moravy a Panonie znemožní jinak: obviněním z bludného učení a neposlušnosti nového arcibiskupa Metoděje. Toto obvinění poslali do Říma před červnem 879.

Metodějovi, který se na citaci Jana VIII. dostavil do Říma, se dostalo veliké odměny. Prokázal pravověrné učení o východu Ducha svatého z jediného principu, byť i řeckou formulí "z Otce skrze Syna" a nikoliv západním filioque a uvedl důvody, proč i po papežském zákazu užíval slovanské liturgie. To bylo předpokladem, aby Jan VIII. znovu obnovil svůj starý plán mocenské i církevní nezávislosti Slovanů, jak na franské, tak i na byzantské říši, ovšem, v nových změněných podmínkách. Jan VIII. se vzdal dosavadního plánu panonsko-moravské arcidieceze, která byla územně roztržena novým vpádem franských Němců k Blatenskému jezeru, a to patrně po smrti knížete Kocela, který kolem r. 874 zemřel. Je možné, že při osobní domluvě Metoděje s Janem VIII. v letech 879-880, sám Metoděj navrhl ono smířlivé gesto vůči Frankům, a vzdal se panonského území, které přenechal

solnohradskému metropolitovi. Na základě těchto vzájemných ústupků a úmluv vydal pak Jan VIII. onu památnou bullu *In d u s t r i a e t u a e* z 25. 6. 880, kterou Metodějovo arcibiskupství omezuje na užší hranice Svatoplukovy Moravy. Proto také poprvé nazývá Metoděje pouze "arcibiskupem svaté církve moravské" /*Sanctae Ecclesiae Marabensis*/, kdežto dříve užil názvu a titulu panonsko-moravského arcibiskupa.

A znovu byl třeba opakovat kompromis vůči Frankům. Ačkoliv nařizuje, že bohoslužebnou řečí Metodějova arcibiskupství má být slovanština, přece vychází vstříc i menšině s latinskou bohoslužbou, která se udržovala na Svatoplukově dvoře, a zřizuje pro ni záruku založením latinského biskupství v Nitře.

Ustanovil tam franského biskupa Wichinga, ale tak, že bude podřízen arcibiskupovi Metodějovi. To byl poslední a nejzášší ústupek Němcům, neboť další nároky jim vzal předem přijetím Svatoplukovy říše do papežské ochrany neboli duchovního léna: "Přijímáme tě se všemi tvými věrnými do našeho otcovského klína, jako ovce Páně nám svěřené..." říká Svatoplukovi. A o Metodějovi dodává: "... potvrdili jsme i jemu výsadu arcibiskupství a přejeme si, aby s Boží pomocí tak zůstalo navždy; jako pevnými zůstávají práva a výsady všech božích církví, které udělili a potvrdili naši předchůdci, tak mějž i on podle kanonické tradice péči o všechny církevní záležitosti a spravuj je jako-by před tvář Boží. Neboť je mu svěřen lid Páně, a z jejich duší bude vydávat jednou počet". /Srv. latinské znění u Pstrnka, Děj. slov. apoštolů CM.256/ a nejnověji v *Magnae Moraviae Fontes historici*.

K tomu nutno dodat, že to vše se stalo i po vzájemné dohodě se solnohradským metropolitou Theotmarem, který právě toho roku 880 byl v Římě a to se Svatoplukem, jehož zastupoval velmož Zemižizn. A nebyl to právě muž míru Metoděj, který pochopil, že po ztrátě slovanské Panonie a Srěmu, který se právě toho roku 879 ocitl v rukou nestálých Bulharů, zůstává reálným ohniskem jeho slovanské metropole vlastní Svatoplukova Morava, a proto radil k tomuto vyrovnání s Němci, aby se věci první slovanské diecéze mohly vyvíjet pokojně? Její směr byl arci nyní obrácen nikoli na jih, včetně Bulharska, nýbrž na slovanský sever a východ, k Čechům, Polabanům, Slezanům a Polákům, pro něž měl být moravský Velehrad tím, čím měl být zpočátku Srěm pro Moravany a panonské Slovaný.

Papež Jan VIII. tento reálný výhled přijal a zabezpečil jej Metodějovou naprostou rehabilitací a výlučným nařízením slovanské bohoslužby na moravském území a v dalších slovanských oblastech, až budou Kristu získány. Silný Svatopluk, jehož rodu se v této bulle dává takřka tatáž výsada a povinnost vzhledem k pohanským Slovanům, jakou měl západorímský císař vzhledem k nepokřtěné Evropě, bude tím třetím

"císařem" slovanské Evropy, kterého si papežové získají na ochranu své nezávislosti.

Tato papežská perspektiva se téměř uskutečňovala. Svatopluk rozšířil své panství o Krakovsko, Slezsko, Čechy a patrně i Polabské Srby. Tak vzniklo moravské arcibiskupství Metodějovo, jež se územně posunulo k severním a východním Slovanům, když událostmi padla první podstata Metodějova arcibiskupství se sídlem v jihoslovanském Srěmu.

Kdo toto řešení nepřijal, byli Němci, se svým exponentem latinským biskupem Wichingem v Nitře. Vidíme to z toho, že papež Jan VIII. musí těšit Metoděje již příštího roku zvláštním listem *Pastoralis sollicitudinis tuae* z r. 881, který je zřejmým důsledkem Metodějovy nezachované stížnosti na jeho sufragána Wichinga a patrně také Svatopluka, který smysl nezávislé moravské Církve se slovanskou bohoslužbou plně nechápal a podléhal patrně západním latinským vlivům. Smrtelnou ránu této velkolepé papežské koncepci s naší Moravou a ostatními Slovy přivedila ovšem Metodějova nedařlá smrt 6. dubna 885 a současně nejzávažnější obvinění od protivné latinské strany ve spojení se Svatoplukem, ježímž výsledkem bylo surové vyhnání všech Metodějových žáků, - spolu s chystaným Metodějovým nástupcem Gorazdem Wichingovými vojáky.

4. Moravské arcibiskupství pometodějské

Po smrti sv. Metoděje se v církevní správu Moravy uvázal Wiching a násilně provedl svůj dávný záměr polatinštit tuto zemi a včlenit ji církevně opět do východofranské říše. Z Říma k tomu obdržel volné ruce, když nepříznivě vylíčil moravské poměry novému papeži, na jehož rozhodnutí pak došlo k násilnému vyhnání slovanských kněží, kteří odešli povětšinou do Bulharska. Když Wiching takto zabezpečil Moravu pro východofranskou říši, odešel za říšského kancléře na Arnulfov dvůr v Řezně/893/, ale podržel si nitranské biskupství. R. 899 se měl stát na přání krále Arnulfa biskupem v Pasově, než metropolit Theotmar a jiní bavorští biskupové ho odmítli, patrně pro jeho úskočnou povahu. Rok nato umírá mocný Svatopluk, který odkazuje svou velkou říši svým synům Svatoplukovi a Mojzírovi II., Mojzír schopně přejímá vládní otěže Svatoplukova "království", to se však hned nato rozpadá odtržením českých knížat Spytihněva a Vratislava, kteří již r. 894 přijali poslušnost krále Arnulfa. Opravdu státnickým činem Mojzíra II. byla však velká dohoda s papežem Janem IX. o obnovu původního plánu nezávislé církevní organizace na Moravě. Zřejmé byl i papež Jan IX. vědomým stoupencem záměru svých předchůdců, zvláště Jana VIII., neboť asi r. 899 vyslal na Moravu arcibiskupa Jana a biskupy Daniela a Benedikta, aby vysvětili pro Moravu v celém jejím rozsahu vlastní bisku-

py. Ani on se neohlížel na přání východních Franků a dal vysvětit jednoho arcibiskupa a tři biskupy, čímž zřídil znovu samostatnou církevní provincii moravskou. Němci protestovali známým stížním listem papeži z r. 900. Kde tito noví moravští biskupové měli svá sídla nevíme. Ještě důležitější pro nás by bylo vědět, jaká liturgie byla stanovena pro Moravu, zdá latinská, nebo slovanská, Víc věrohodnosti má asi předpoklad, že bohoslužebný jazyk byl již západní, t.j. latinský, ačkoliv se mohlo zcela dobře uvažovat, že východní, dosud nepokřtění Slované mohou být spíše pokřesťanění použitím liturgie v mateřském jazyku, tak jak to kdysi hájili solunští bratři a arcibiskup Metoděj.

Konec tomuto poselení moravskému arcibiskupství a moravské církevní provincii připravili dosud nepokřtění Maďaři, původu turkofinského, kteří Velkou Moravu Mojžírovců vyvrátili r. 906-7. Co tuto pohromu přežilo, byl snad fyzický život aspoň některého z oněch 4 biskupů vysvěcených 899 a pak vzpomínka v myslích Moravanů na slavnou dobu Velké Moravy a její slovanskou církevní organizaci. Proto i založení biskupství v Olomouci r. 1063 se mohlo považovat přes dost dlouhý časový odstup za pouhé obnovení a pokračování biskupství sv. Metoděje, k němuž nebylo třeba zvláštního listinného schválení papeže a císaře, jež se vskutku nedochovalo.

5. A p ř e c e d o B u l h a r s k a

I když vývoj Metodějova arcibiskupství šel jiným směrem, než si představovali současní papežové, dějinná cesta velké slovanské koncepce Mikuláše I., Hadriána II., a zvláště Jana VIII, jež zahrnovala aktuální církevněpolitické otázky Ilyriku, Byzance, Bulharska, Panonie a Moravy, se aspoň částečně a oklikou vrátila k svému východisku. O tom všem se znovu hovořilo mezi Metodějem a Janem VIII. v památném roce bully *Industriae tuae* 880. Jen tak lze si vysvětlit onu záhadnou větu ze Života Metodějova: "Až se vrátíš..." dnes máme právem za to, že se to mohlo týkat jen Metodějovy cesty do Cařihradu o níž se dohodli s papežem, a kterou moravský metropolita podnikl asi r. 882. Tato úmorná cesta letitého arcibiskupa neměla tedy jen soukromý ráz, aby ukojil touhu svého srdce vidět ještě jednou svou vlast, nýbrž byla s ní spojena významná diplomatická úloha, jež se aspoň jednou částí týkala bulharského církevního života. Císař Basil prý ho přijal vlídně a vyhověl jeho přání. Schválil slovanské bohoslužebné knihy a ponechal u sebe jednoho slovanského kněze a jáhna. Nevyplývá z toho úmysl spojit obě země slovanského liturgického

jazyka pod jedním metropolitou Metodějem, na jehož území by se setkával obojí církevní a kulturní vliv v přátelském spojení v prospěch mladé dosud nerozvinuté třetí evropské síly Slovanů? Bylo to uskutečnitelné i praktický, neboť obě říše, moravská i bulharská před vpádem Maďarů spolu sousédily.

Není snad zbytečné uvážit i o možnosti, zda Metoděj za zhoršující se situace pro slovanskou liturgii na Moravě neuvažoval také o odchodu některých svých žáků k Bulharům, neboť Svatopluk podléhal vlivům franckých biskupů, zvláště nitranského Wichinga. Když pak po třech letech skutečně došlo k vyhnání slovanských žáků z Moravy, překvapuje nás právě srdečnost, s jakou byli od Bulharů přijati, jako by je tam byli už čekali. Tak se mohli Metodějovi žáci plně uplatnit. Z nich známe jménem jen ty, kteří vynikli nad průměr: Klimenta Ochridského, jeho bratra Nauma /Nahum/, Angelára, Savu, kdežto o Moravanu Gorazdovi neslyšíme.

Právě tito pokračovatelé v Metodějově liturgickém díle pozvedli církevně a kulturně Bulharsko a položili základy k samostatnému bulharskému patriárchátu, který byl r. 927 definitivně uznán od Byzantinců, zatímco se rozpadla moravská metropole, jež měla narůst v první slovanský patriárchát.

Dr. B. Z. 10. 7. 1970.

OSUDY A DÍLO ŽÁKŮ SVATÝCH CYRILA A METODĚJE

Naši apoštolé sv. Cyril a Metoděj nezůstali ve svém misijním a literárním díle osamoceni. V tom je jejich velikost, že v národě, který sotva přijal křest a stavěl první svatyně, dovedli nadchnout a vychovat na 200 žáků. Mezi nimi je 5 světců, které ctí jak církev římská, tak pravoslavná. Jsou to sv. Gorazd, Kliment Ochridský, Naum, Sáva a Angelár. Jejich apoštolské horlivosti děkujeme za to, že slovanská liturgie jak u jižních tak u východních Slovanů dosáhla takového rozkvětu.

Žáci sv. CM byli bohužel po smrti sv. Metoděje r. 885 z Moravy vyhnáni. Většinou se však uchýlili do Bulharska ke knížeti Borisovi a mezi tamními Slovany našli nové misijní a kulturní působiště. Bulhaři pět shora jmenovaných světců nerozlučně spojují se sv. CM a nazývají je sedmipočetníky, t. j. sedmi zakladateli křesťanské víry, a národní vzdělanosti. Nejzasloužilejší pracovníky na poli kultury vyznamenávají řádem sv. CM.

Památka cyrilometodějských žáků v našich zemích bohužel nerozkvetla. V liturgii u nás nikdy nebyli uctíváni. Teprve po 1.000 letech jsme odčinili onu nevšímavost a s úchvalou posvátné kongregace obřadů v Římě byl r. 1967 v českých zemích zaveden svátek sv. Gorazda a druhů. Slaví se 27. července. Cyrilometodějští žáci si naši úcty právem zaslouží. Vždyť na Velké Moravě se jim od sv. CM dostalo vzdělání a kněžské výchovy, pro Metodějovu arcidiecesi byli určeni a strávili v ní mladá kněžská léta. O Gorazdovi bezpečně víme, že byl Moravan a že ho před smrtí sv. Metoděj označil jako svého nástupce. Je vlastně prvním světcem našich zemí.

Roku 1970 v jubilejním roce posvěcení sv. Metoděje na arcibiskupa pro naše země, je naší povinností vzpomenout také početné skupiny jeho žáků. Pramenem poučení o jejich životě jsou nám literární památky staroslovanské, řecké i latinské.

1. Sv. G o r a z d, přední Metodějův žák, náš první světec, trpitel a vyhnanec.

Mezi žáky sv. CM uvádějí staroslovanské literární památky výslovně Gorazda, Klimenta, Nauma, Sávu a Angelára. Na prvním místě je jmenován Gorazd. Proč? Sv. Metoděj ho těsně před svou smrtí jmenoval svým nástupcem. Měl se stát druhým velkomoravským metropolitou. V životě Metodějově čteme:

A poněvadž se Metoděj líbil Bohu a byl jím milován, počal se přibližovat čas, aby přijal odpočinek od utrpení a odměnu za své mnohé námahy. I otázali se ho: "Otče a ctihodný učiteli, koho pokládáš mezi svými učedníky za hodného, aby se stal tvým a tvého učení nástupcem?" Metoděj jim ukázal na jednoho ze svých spolehlivých učedníků, zvaného Gorazd a řekl jim: "To je muž svobodný a z vaší země, dobře obeznalý v latinských knihách a zbožný. To budiž Boží vůle a vaše láska jakož i má!"

"Když se na Květnou neděli shromáždil všecken lid, vešel Metoděj do chrámu. A poněvadž byl nemocen, vyslovil požehnání císaři a knížeti i duchovenstvu a lidu a řekl: "Dítky, opatrujte mne do třetího dne!" Tak se i stalo. Když svítalo na třetí den, řekl naposledy: Pane, v tvé ruce poručím svou duši!" Zesnul v rukou kněží v šestý den měsíce dubna r. 885. Učedníci jej zavinuli do rubáše a učinili mu důstojné pocty. Smuteční obřady vykonali latinsky, řecky a slovansky a pochovávali jej v katedrálním chrámu. I přidružil se ke svým otcům, patriarchům, apoštolům, učitelům a mučedníkům. Lidí se pak sešel nesčíslný zástup. Provázeli jej se svícemi a oplakávali dobrého učitele a pastýře..."

Gorazd byl tedy svobodný, ne nevolník, narozený asi z významějšího velkomoravského rodu. Kromě liturgie staroslovanské a řecké byl "dobře obeznalý v latinských knihách" a vynikal zbožností. Nabytí vzdělání také u kněží obřadu latinského. Metoděj s ohledem na to, že v jeho arcidiecézi byl dvojí bohoslužebný obřad a dvojí kněžstvo - latinské a slovanské právě Gorazda určil svým nástupcem.

Gorazd tedy jistě konal zádušní obřady nad Metodějovou rakví a uložil jeho tělo "ve velkém moravském chrámu po levé straně ve stěně za oltářem svatě Bohorodičky"/ Prolog o sv. CM, rukopis břežské akademie/.

Jaké byly další Gorazdovy osudy? O tom se dovídáme ze životopisu sv. Klimenta, biskupa ve Velici v Makedonii, takéž Metodějova žáka a Gorazdova přítele. Čteme v něm toto "Velmi opovážlivý zástup kacířů nesnesl, aby měl Metoda i po smrti živým protivníkem. I řekli: "Pojďte, potlačme Gorazda a úkladně ho zajmeme, protože jeho život je nám nepodobný, cesty protichůdné a vyčítá nám hříchy. A když ho necháme mezi živými, tak nám ožije Metod." I zbavili ho biskupské moci. A jakéhosi Vichinga, který byl opojený zvrhlostí kacířstva a mohl opojit i druhé, přivádějí na biskupský stolec..... Tak Viching uchvátil biskupský úřad protizákonně a naprosto ne podle příslušnosti. Sám si osoboval hodnost a Bohem povoláného odstranil násilným ramenem hříšníka/ Žid.5,4. Ž 36, 9,17/"

Podle téhož pramene Gorazd byl hlavním mluvčím všech pravověrných Metodějových žáků proti útokům stoupenců Vichingových. Ti si však zacpávali uši a obrátili se o pomoc ke knížeti Svatoplukovi. Tu Gorazd spolu s Klimentem obhajovali pravověrnost Metodějovu před samým Svatoplukem, který "poučen kacíři, neboť jim byl úplně oddaný, dal pravověrným takovou odpověď: "Uznávám svou velkou nevzdělanost. Co se týká článků víry jsem neučený. Což nejsem ngramotný člověk? Konečně však se držím křesťanství a budu se ho držet." Vichingovci zcela získali politickými pletichami Svatopluka na svou stranu a ten jim vydal Metodějovy stoupence na pospas. Rozpory vrcholily. "Jedni byli hotovi všechno spáchat,

druzí všechno trpět. Jedny nelidsky mučili, druhým nelidský rozkrádali majetky. Spojovali ziskuchtivost s bezbožností... A kteří u kněží a jáhnů byli mladší, prodávali je /vichingovci/židům.

"Co se týká těch, kteří zaujímali hodnost učitelů jako Gorazd, kterého jako rodáka z Moravy a zběhlého v obou hlavních jazycích Metodějova ctnost postavila na stolec /biskupský/, toho zloba kacířů stolce ozdoby zbavila a toho muže odstranila. Stejně tak byl odstraněn kněz Kliment, kněz velmi učený, Vavřinec, Naum i Angelar. Tyto a ještě další znamenité osoby drželi spoutané v železích, zavřené ve věznicích, kde se jim zakazovala všechna útěcha. Ani příbuzní, ani známí vůbec k nim nemohli přicházet..."

Svatopluk se nevinně pronásledovaných vůbec neujal. Žáci Metodějovi oloupení a utýráni byli deportováni až za Dunaj, za velkomoravské hranice, kde se rozešli.

Na základě lživých informací Vichingových v Římě papež Štěpán V. zcela zvláštním listem r. 885 nařídil, aby se Metodějem designovaný moravský biskup Gorazd dostavil do Říma. Papež ho chtěl vyslechnout a teprve potom rozhodnout, zda ho za moravského metropolitu potvrdí nebo ne. Zda se Gorazd do Říma dostavil, z žádných pramenů se nedočítáme. Od sv. Metoděje, který ho určil svým nástupcem těsně před smrtí, biskupského svěcení neobdržel. Vždyť už tehdy církevní právo jmenování či potvrzování biskupů vyhrazovalo papeži. Viz Metodějov Nomokanon, titul VI/, a k vysvěcení na biskupa bylo třeba tří biskupů. Na Gorazdově hlavě tedy biskupská mitra nespočinula a s biskupskou berlou nikdy k oltáři nekráčel. Spíše je mu do rukou vložit mučednickou palmu. Prof. Josef Vašica /literární památky epochy velkomoravské str. 254/ a jiní znalci velkomoravských památek se domnívají, že podlehl týráni Vichingových pochopů a Svatoplukových vojáků.

Pozoruhodný je názor profesora harwardské university Dra Františka Dvorníka, který se opírá o nález polského liturgického kalendáře ze XIV. století a usuzuje takto:

"Náznaem intimnějšího spojení Krakovska s Velkou Moravou je kult sv. Gorazda, žáka sv. Metoděje, který zřejmě existoval kdysi v této části Polska. Gorazdovo jméno bylo nalezeno v jednom polském kalendáři ze XIV. století, jehož zlomky byly nedávno nalezeny. Zdá se, že tento kalendář byl užíván ve Vislici, městu v Malopolsku, nebo v západní Haliči. Rukopis je nejpravděpodobněji opisem kalendáře, který byl užíván v dřívější době. Gorazd je ctěn v pravoslavné církvi spolu s jinými žáky sv. Metoděje a jeho svátek byl slaven u Poláků 17. července. Výskyt jeho jména v polském římskokatolickém kalendáři lze vysvětlit pouze spojitostí Polska se slovanskou liturgií a kulturou, která pronikla do krakovské oblasti v IX. stol. z Velké Moravy a v X. st. z Čech"/citováno ze spisu: Francis Dvornik, The Slavs. Their Early History nad Civilization, Boston 1956, II. vydání 1959, str. 172-173/.

/Nález onoho polského kalendáře podle rukopisu z Vislici publikoval J. Zatyka ve: Studia z dziejow kultury polskiej, Warszawa 1949, str. 73-86/.

Podle těchto publikací se můžeme vážně domnívat, že Gorazd po vypuzení z Moravy a pádu velkomoravské říše působil jako misionář na Krakovsku a za Tarami. Byl by tak předchůdcem vypuzeného Slavníkovce Vojtěcha. Počátky pokřesťanění Polska by sahaly až do konce IX. století. Působili a zemřeli Gorazd v Polsku, pak máme i vysvětlení k tomu, proč se nám nedochoval žádný jeho životopis. Smrtí Gorazdovou zanikla tam slovanská liturgie a nebylo žáků, kteří by jeho životopis napsali. Gorazdovi spolubratři však v Bulharsku měli ho v živé paměti, kladli ho vždycky mezi Metodějovými žáky na první místo a natrvalo jej zařadili mezi světce. Ctí ho stejně vroucně katolíci a sjednocení i nesjednocení.

2. Sv. Kliment, biskup ve Velici v Makedonii.

Po sv. Gorazdovi uvádějí legendy mezi žáky sv. Cyrila a Metoděje na druhém místě sv. Klimenta, biskupa ve Velici v Makedonii, pochovaného v Ochridě. Odtud bývá sv. Kliment nazýván Velický nebo Ochridský.

Pocházel snad ze Soluně, nebo vůbec z Makedonie. Ke křesťanství jej přivedl asi sv. Cyril a dal mu vyšší vzdělání. Cyrillovo nalezení ostatků papeže Klimenta na Krymu pravděpodobně rozhodlo, že si dal klášterní jméno Kliment. Od svého mládí byl žákem sv. CM. Doprovázel je na jejich apoštolských cestách. Kněžské svěcení přijal asi v Římě mezi těmi slovanskými učedníky, které z příkazu papeže Hadriána II. vysvětili biskupové Formosus a Gauderich.

O Klimentově životě se mnoho dovídáme ze dvou řeckých legend: velká legenda má 29 kapitol a nazývá se bulharská, krátká má jméno ochridská. Bulharská legenda popisuje nejprve působení sv. CM, spory a násilnosti, kterých se na Metodějových žácích dopustili Vichingovci, osudy jejich vyhnání z Moravy a nakonec Klimentovo působení v Bulharsku. Z tohoto historicky cenného pramene se dočítáme, že Kliment spolu s Naumem a Angelárem, když byli deportováni na hranice velkomoravské říše, po třech trámech svázaných lipovou kůrou se přeplavili přes Dunaj. Odtud se ubírali na jih a dorazili do pevnosti Bělehradu. Velitel pevnosti Boritakan je vyslechl a odeslal je ke svému knížeti Borisovi, který měl sídlo v Preslavi. Kníže Boris je přijal uctivě, dal jim oděvy, poskytl jim příbytek a prokazoval jim všechnu čest. Radoval se, že získal zemi takové misionáře a takové učence.

Kliment se odebral do západní části bulharské říše, do Makedonie a tam rozvinul svou rozsáhlou osvětovou činnost. Vybral si prý na 3.500 schopných mužů, které vychovával nejenom v náboženství, ale též literárně. Do jednotlivých oblastí svého působení je posílal po "třech stech", aby vzdělával lid. Sám Kliment si oblíbil vyučování nejmenších. Nikdy jsme ho neviděli nečinného. Sám vyučoval i děti a přitom rozličně: jedněm ukazoval jak se píší písmena, druhým vysvětloval smysl napsaného, jiným přizpůsoboval ruce ke psaní a nejen ve dne, nýbrž i v noci."

Po třech letech Klimentova působení kníže Boris vstoupil do kláštera. Nastoupil jeho syn Vladimír, vládl však jen čtyři roky. Nastoupil druhý syn Borisův Simeon, který nabyl vzdělání v Cařihradě a stal se prvním bulharským carem. Přitom nadšeně podporoval slovanské písemnictví ve své zemi. Vládl v letech 892-927. To byl zlatý věk ve staroslovanském písemnictví. R. 893 car Simeon ustanovil Klimenta biskupem v Drevnici, či Velici, to jest v přední Makedonii. Tak se stal Kliment prvním biskupem bulharského jazyka a po svatém Metoději druhým biskupem obřadu řecko-slovanského. Neunavzně se věnoval výchově kněžstva a prohloubení křesťanského života lidu. "Za vzor si postavil velkého Metoda, aby se neodklonil od jeho následování... Vždyť jako nikdo jiný poznal jeho život, neboť od mládí a raných let ho následoval a na vlastní oči viděl všechna učitelova díla."

Klimentovo péro bylo velmi plodné. Pro potřebu lidu a zvláště duchovenstva napsal: 1/ Chvalořeči na svátky Páně, P. Marie, Jana Křtitele, proroků, apoštolů, mučedníků a jiných světců. 2/ Životopisy a homilie na svátky vznešených Otců. 3/ Skládal po vzoru žalmů duchovní lidové písně ke cti různých světců a zvláště děkovné a prosebné písně ke cti Neposkvrněné Matky Boží.

Byl také stavitelem chrámů a klášterů. V samém Ochridě zbudoval klášter a vedle katedrálního chrámu dva menší kostely; "ale svým okrouhlým a oblým stylem půvabnější."

Protože v Bulharsku tehdy rostlo jen plané stromoví a nedostávalo se zahradního ovoce, Kliment přinesl z Řecka štěpy šlechtěné a plané stromky dával štěpovat. A toto štěpování a zakládání sadů po celém Bulharsku bylo mu obrazem pokřesťanění celého národa.

"Kliment nakonec shrbený starostí a zmořený prací rozhodl se zřeknout se biskupského úřadu, aby pro chorobu se ne nakazilo dílo Boží." Kliment se tedy odebral do kláštera, leč jeho síly slábly. Zakončil své celoživotní literární dílo tím, že dokončil překlad církevních chvalozpěvů t. zv. Trio-dion. Pak se chystal na odchod ze světa. Vlastníma rukama

pomáhal při zdění hrobu, který si připravil po pravé straně v přední části ochridského klášterního chrámu. Učinil poslední pořízení o svých knihách a osobní majetek rozdělil na polovici: jednu odkázal biskupskému chrámu, druhou ochridskému klášteru. Před Klimentovou smrtí někteří z jeho učedníků viděli zjevení sv. Cyrila a Metoděje, kteří přišli k blahoslavenému a zvěstovali mu konec jeho života. Ten nastal 27. července r. 916 po 75 leté životní pouti. Byl pohřben do připraveného hrobu v ochridském klášterním chrámu sv. Penteleimona. Město Ochrid a daleké končiny kolem ochridského jezera mají hrob sv. Klimenta ve veliké úctě.

3. Sv. Naum, cyrilometodějský kněz.

Jako třetí mezi cyrilometodějskými žáky - vyhnanci do Bulharska je uváděn Naum. Jmenuje se tak podle starozákonního proroka Nahuma. Toto jméno se překládá jako "těšitel". A Naum si je schválně vyvolil.

Zprávy o jeho životě nám dochovaly tři vzácné staroslovanské rukopisy. Jeden chová klášter Zograf na hoře Athos a dva jsou v národní knihovně v Bělehradě. Zografský rukopis píše o knězi Naumovi, že byl "bratr blaženého Klimenta, druh a spolutrpitelem, s kterým též přetrpěl mnoho béd a bolestí od kacířů /vichingovců/". Metodějovi žáci, kněží a jáhni podle stáří tohoto rukopisu byli prodáni za otroky Židům a byli transportováni až do Benátek. Božím řízením se stalo, že byl tehdy v Benátkách vyslanec cařihradského císaře Basila. Vyslanec ony moravské otroky vykoupil, vzal na loď a převezl je do Cařihradu. Císař je obdaroval a oni se odebrali do Bulharska, kde se sešli s tou skupinou moravských vyhnanců, kteří přes Dunaj a Bělehrad přišli ke knížeti Borisovi. Podivuhodné a šťastné shledání!

Naumova legenda uvádí to, o čem později psal i náš Křesťan: "Moravská zem, jak byl předpověděl svatý Metod arcibiskup za vyhnání pravověrných otců a za strasti, jež přestáli od kacířů, kterým oni věřili, brzo přijala od Boha pomstu. Po mnoha letech přišli Uhři, panovský národ, poplenili jejich zemi a zpustošili ji. Které nezajali Uhři, ti prchli do Bulharska. A zem jejich zůstala pustá, na pospas Uhrům. /Zde nám tane na mysli starozákonní proroctví Nahumovo, které mluví o zkáze města Ninive r. 612 př. Kr. Čteme-li ony tři kapítoly proroctví, vyvstává před našimi zraky dějinná obdoba: pád Velkomoravské říše a zkáza Velehradu/.

Kněz Naum působil v letech 886 - 893 v knížecím sídle v Preslavi, ve východní části Bulharska, kde byl ředitelem východobulharské literární školy slovanské. Potom odešel na západ do Makedonie a do r. 900 vedl místo Klimenta, který se stal biskupem, nejvyšší školskou a vzdělávací činnost

v Makedonii. Jemu bývá připisována slavná Obrana slovanského písma, známá pod krycím jménem mnicha Chrabra. Po roce 900 odebral se na jižní cíp ochridského jezera, kde vybudoval klášter sv. archanděla Michala. Naum pobyl v klášteře 10 let. Na konec svého života podobně jako kdysi v Římě sv. Cyril, oblékl mnišské roucho a přijal jméno Naum. "Tam skonává blažený Naum v hlubohé starobě, a duši do rukou Božích odevzdal 23. prosince r. 910. A jeho ctnostné tělo je pochováno svatými rukama Kristova velekněze Klimenta Ochridského. A čestně leží v hrobě u pravého okraje chrámu." Naum tedy skončil o šest let dříve než biskup Kliment Ochridský. - Ve východním Bulharsku v Preslavi vedl slovanskou literární školu Konstantin Bulharský, biskup, velmi plodný spisovatel. Není však ctěn jako světec, třebaže náleží do skupiny cyrilometodějských žáků.

Klášter a osada na jižním cípu ochridského jezera se dnes nazývá "Sv. Naum". Světcův hrob tam mají v úctě křesťané i mohamedáni.

4. S v. A n g e l á r a s v. S á v a, kněží, žáci sv. CM.

Bulharská legenda o sv. Klimentu Ochridském dochovala nám jména ještě dvou cyrilometodějských žáků, kteří se uchýlili po vyhnání z Moravy do Bulharska. Jsou to sv. A n g e l á r a s v. S á v a, kněží. S dojetím čteme o nich v legendě, jak surově bylo s nimi nakládáno před vyhnáním z Moravy: Vydali je vojákům, aby je vyvedli na různá místa při Dunaji. Odsoudili nebeské občany na věčné vyhnání z města..... Vysvléknuvše je, vedli je bez šatů. Takto jim způsobili dvojí zlo: hanbu a utrpení od mrazivého větru, který ustavičně duje v podunajském kraji. Ba dokonce i meče jim kladli na šíje, jako by je zamýšleli proklát. I kopy jim přikládali k bokům, jako by je chtěli probodnout. Když byli daleko od města, vojáci, kteří je vedli, nechali je a vrátili se zpět do města... A tak byli pro strach donuceni jeden s druhým se rozloučit. I rozešli se každý na jinou stranu, aby podle vůle Boží více krajin přijalo evangelium. Kliment vzal s sebou Nauma a Angelára, dal se na cestu vedoucí k Dunaji."

Z uvedených řádků bulharské legendy je patrné, že Gorazd s touto skupinou nešel a že se Metodějovi žáci na moravských hranicích rozdělili do několika skupin.

Je jediná zmínka v bulharské legendě o A n g e l á r o v i, přijal ho přívětivě jinak neznámý bulharský velmož jménem Čáslav. "Čáslav se však dlouho nemohl těšit z jeho přebývání v tomto životě. Angelár pobyl u něho krátký čas a s radostí odevzdal svou duši do rukou svatých apoštolů." Angelár tedy po příchodu do Bulharska útrapám podlehl a zemřel poměrně mlád. O jeho hrobě nemáme zpráv.

Poslední ze sedmipočetníků je sv. Sáva. O něm kromě jména nemáme v žádných literárních památkách bližších zpráv. Působil mezi Bulhary pod Klimentovým a Naumovým vedením. Škoda, že se nám nedochoval jeho hrob a že nenašel životopisce.

5. Žáci svatých Cyrila a Metoděje na knížecích hradech Čech a Moravy.

Obdivujeme-li dnes misijní a literární dílo soluňských bratří, mějme na zřeteli, že tak velkých úspěchů dosáhli tím, že kolem sebe shromáždili a vychovali úctyhodný zástup mladistvých žáků. Ctnostný, vzdělaný a nadšený kněžský dorost je nejcenějším misijním úspěchem sv. CM. Bulharská legenda o sv. Klimentu uvádí, že po smrti arcibiskupa Metoděje bylo z Moravy vyhnáno na 200 služebníků oltáře. Těmto odchovancům svatých CM děkujeme za to, že po rozvrácení velkomoravské říše a moravského arcibiskupství nezanikl duchovní odkaz soluňských bratří. Oni jej dokonce přivedli k podivuhodnému rozkvětu. Proto si zasluhují, abychom si jejich života a díla náležitě vážili a abychom s úctou jich spolu se svatými Cyrilem a Metodějem vzpomínali. Oni jsou velcí pokračovatelé v díle slovanských apoštolů.

Nahlédněme krátce do staroslovanských a latinských písemných památek z úsvitu našich dějin a povšimněme si pozorně, co nám o žácích sv. CM vyprávějí:

Staroslovanská legenda o sv. Cyrilu praví: "Když přišel Konstantin na Moravu, Rostislav jej přijal s velkou ctí a shromáždil žáky, dal je k němu do učení". - Když byl 40 měsíců působil na Moravě, odešel vysvětit své žáky. Na cestě jej přijal Kocel, panonský kníže. Ten si slovanské knihy velmi oblíbil, tak že se jím naučil a dal také na 50 žáků v nich vyučit. A s projevem veliké úcty je vyprovodil...."

Papež Hadrián II. přijal v Římě velkomoravské misionáře s radostí. Jejich slovanskou liturgii schválil. "Potom kázal papež dvěma biskupům Formosovi a Gauderichovi, aby slovanské učedníky vysvětili. A když tito byli vysvěceni, ihned pěli liturgii slovanským jazykem v chrámě svatého apoštola Petra..." Staroslovanský životopis Metodějův k tomu přesněji uvádí, že byli tehdy v Římě vysvěceni tři kněží a dva lektori.

Tentýž Metodějův životopis zaznamenal, že Svatopluk "Metodějově péči svěřil všechny kleriky a chrámy na všech hradech. Od toho dne počalo Boží učení velmi vzrůstatí a duchovních na všech hradech přibývalo." Dokonce i na cařihradský císařský dvůr se dostali dva Metodějovi žáci. Při Metodějově návštěvě

Cařihradu " císař ho přijal s poctou a radostí. A pochválil jeho učení, podržel si z jeho učedníků kněze a jáhna s knihami".....

Metodějovi žáci pomohli svému stárnoucímu učiteli dokončit překlad Písma sv. Metoděj "se oprostil od všeho shonu a svou péči uvrhl na Boha. Posadiv napřed ze svých učedníků 2 kněze, dovedné rychlopisce, přeložil v brzku knihy Písma úplně, kromě Makkabejských, z řeckého jazyka na slovanský...."

V latinském krátkém sepsání o sv. Cyrilu a Metoději a o pokřesťanění země moravské a české, jež vzniklo v druhé polovici X. století, je uvedena zpráva o Bořivojově křtu na Moravě a také jméno kněze, který pak s Bořivojem do Čech přišel. Když Metoděj Bořivoje a jeho 30 průvodců pokřtil, "dovolil mu, obohativ ho mnohými dary, aby se vrátil domů. A dal mu s sebou kněze ctihodného života jménem K a i c h a. Navrátivše se pak domů na hrad, jenž se jmenoval Hradec, usadil tam učeného kněze. A založivše tam kostel ke cti blahoslaveného Klimenta působili v něm satanovi mnoho škod, získávajíce lid Kristu Pánu. Po krátkém čase přišel pak svrchu jmenovaný Metoděj do Čech a pokřtil sv. Ludmilu s mnohými jinými. A tak se šířila křesťanská víra v zemi drsnoty a nevzdělané pustoty."

Staroslovanská legenda o sv. Václavu vypráví: "Jeho bába Ludmila čala jej vyučit knihám slovanským podle návodu kněze. A osvojil si dobře jejich smysl..." Byl to asi tentýž kněz Kaich, kterého Křišťanova legenda nazývá křestním jménem Pavel a byl předním nebo hlavním knězem pražského hradu. Tento ctihodný kněz Pavel odebral se pak se staříčkou kněžnou Ludmilou na její hrad Tetín a posloužil jí před mučednickou smrtí svátostmi. Jistě také vykonal nad její rakví obřady zádušní. Stihlo jej však za to vyhnanství. Drahomíra a její pochopové "mnohé kněze a duchovní zbavivše je majetku, vyhnali ze země." Když však sv. Václav dosel na trůn, povolal z vyhnanství kněze a duchovní k jejich velké radosti"/Život a umučení sv. Václava, latinská legenda z X. stol./ Týž kněz Pavel byl sv. Václavem pověřen významným úkolem přenést ostatky sv. Ludmily z Tetína do Prahy. To byl obřad a úkol, který byl rozhodující pro uznání její svatosti.

Kromě kněží Pavla a Kaicha dochovalo se nám v Čechách ještě jedno jméno staroslovanského kněze. Byl to K r á s t ě j, o němž píše staroslovanská legenda o sv. Václavu, sepsaná v Čechách kolem r. 940. Zavražděného knížete Václava na Staré Boleslavi "kněz jeden Krástěj vzal a položil jej před chrámem a přikryl jej plachtou....."

Drahomíra pak neodvážila se jej odnésti k sobě domů, nýbrž jej umyla a oblékla v příbytku knězově. A pak jej odnesla a položila v chrámě...." Boleslav pak, "povolal jednoho kněze jménem Pavla, aby vykonal modlitbu nad tělem Václavovým".

Druhá staroslovanská legenda o sv. Václavu praví o tomto Boleslavovi, že "nedlouho po zavraždění světce poslal do Prahy a

a vyhubil všechny jeho přátele a kněze...“ Byli mezi nimi kněží jak obřadu staroslovanského tak i latinského.

Staroslovanský kněz Pavel konal tedy zádušní obřady nad prvními českými mučedníky, nad hrobem sv. Ludmily a jejího vnuka Václava. Podle Kristiánovy legendy: "kněz Pavel, jenž setrváva- je věrně po boku často jmenované Ludmily blahoslavené paměti velmi oddaně jí sloužil." Možno jej nazvat učitelem a dvorním farářem prvních křesťanských Přemyslovců. Náleží mu úctyhodné místo mezi cyrilometodějským kněžstvem. Kráčíme-li kolem mohutných pilířů chrámu svatého Víta, zastavujeme-li se u odhalených základů původního kostela budovaného sv. Václavem a vcházíme-li na Hradčanech do basiliky svatojirské, vzpomeňme si, že zde konal staroslovanskou liturgii c t i h o d n ý k n ě z P a v e l. Tam asi tlí také jeho kosti.

+ + +

Od 27. července 1967 je ve všech českomoravských diecézích liturgicky slaven sv. Gorazd a jeho druhové. Vzpomínáme nejenom na cyrilometodějské žáky, kteří odešli z Velké Moravy k jižním Slovanům, ale také na ty, kteří na půdě naší vlasti duchovní odkaz solunských bratří namáhavě udržovali až do konce XI. století. Roku 1097 vypuzením staroslovanských mnichů Břetislavem II. ze Sázavy umkla v našich chrámech slovanská liturgie. Náš lid k ní měl vždycky úctu. Po zavedení lidového jazyka do latinské liturgie druhým vatikánským koncilem není už důvodu, aby se ve větším měřítku u nás obnovovala. Jako kdysi řeč našich předků při liturgii svou srozumitelností povznášela zbožnost, tak obnovovaná liturgie v živé řeči dneška prohloubí víru moderních křesťanů. Liturgická praxe svatých CM a jejich žáků po tisíciletích znovu ožila. Kéž je nám pramenem živé vody tryskající do života věčného. /Jan 4,14/. "A každý jazyk ať vyzná, že Pánem je Ježíš Kristus, ke slávě Boha Otce." /Filip 2,11/

Leopold Dýmál

Kletba, klatba, či požehnání sv. Metoděje?

V roce 1968 rozpředl se v Katolických novinách spor o kletbu kterou prý prnesl sv. Metoděj před svou smrtí. P. Dr. Jiří Veselý v kázání proneseném na Modré u Velehradu 13.5.1968 a uveřejněném v KN č. 27 z 7.7.1968 mluvil v tom smyslu, že sv. Metoděj pronesl klatbu či kletbu nad moravskou zemí a jejími obyvateli, jak o tom píše mnich Kristián v Životě sv. Václava a sv. Ludmily, a zároveň prosil a zapřísahal naše otce biskupy, "aby snali a odvolali z dědiců Velké Moravy...veškerou Metodějovu kletbu, každé Metodějovo prokletí za jakékoliv naše dosavadní spolupracování s Wichingem."

Na to mu odpověděl Dr. J. Hájek v KN č. 29 z 27.7.1968 v článku "K Metodějovu anathematu", že nemohlo jít o kletbu, nýbrž o klatbu, tj. exkomunikaci, tedy vyobcování z církve.

Tento spor nebyl vlastně ukončen. Dr. Veselý ve své odpovědi Dr. Hájkovi (KN č.36 z 22.9.1968 "Odezva") uzavírá: "Otázka Metodějových "klateb" je stále otevřená, takže se dá hájit, co jsem napsal já, i snad co napsal J. Hájek." Uvádí však několik dalších námitek proti Hájkovi.

Máme-li dojít ke konečnému řešení, musíme znovu zvážit svědectví pramenů, a to všech, které jsou nám zachovány. Nyní po dvou letech od zmíněného sporu jsme ve výhodě, protože všechny tyto prameny byly vydány v důkladné vědecké edici brněnské University J.E. Purkyně: *Magna Moraviae fontes historici* (zkratka MMFH), svazek I. *Annales et chronicae*, 1966; svazek II. *Textus biographici, liturgici*, 1967; svazek III. *Diplomata, epistolae, textus historici varii*, 1969. Tam najdeme originální texty pramenů o Velké Moravě i s českým překladem a také spolehlivě informativní komentář s bohatými odkazy na příslušnou literaturu.

O kletbě či klatbě, na zemi moravskou uvalenou Metodějem, mluví především mnich Kristián, který však psal téměř 110 let po smrti sv. Metoděje: "Potom Svatopluk, když se násilím zmocnil vlády, v záchvatu pýchy a zpupnosti společně se svou dvorskou družinou skoro pohrdl jako med plynoucím kázáním biskupa Metoděje a na jeho přesvaté napomínání plně nedbal, nýbrž dovolil svým údům, to jest lidu a národu svému zčásti Kristu a zčásti ďáblu sloužiti. Proto byla jeho země i s lidmi ji obývajícími od svrchu uvedeného biskupa blahoslavené paměti dána do klatby (anathemate percussa) a zkrušena na polích a plodinách rozličnými pohromami, takže až do dnešního dne proto úpí." (MMFH II, 192) Totéž ve zkratce opakuje Moravská legenda "Tempore Michaelis imperatoris" ze XIV. stol.: "A proto stihl bleskem klatby (excommunicationis fulminavit sentenciam) zpupného knížete Svatopluka i jeho dvorskou družinu i všechny končiny jeho země." (MMFH II, 266) Přesně totéž opakuje legenda "Beatus Cyrillus", pocházející rovněž asi ze XIV. stol. (MMFH II 303) Přibík Pulka-va z Radenína (XIV. stol.) mluví dokonce o interdiktu a exkomunikaci, jež uvalil sv. Metoděj ovšem ne na Svatopluka, nýbrž po jeho smrti jeho syna pro hrubé rušení bohoslužeb a urážku sv. Metoděje při sloužení mše sv.: Vstoupil do chrámu se psy i s lovci a vyvolal trubkami lovců a štěkotem psů velký hluk a povyk. A došel takto až k oltáři, pohaněl arcibiskupa svatého Metoděje a

vyšel ze zmíněného chrámu. Pro toto pohanění a rouhání vyobcoval arcibiskup po skončení mše uvedeného krále z církve a uvalil zákaz sloužití mši a klatbu na celé království moravské." (MMFH II. 309)

Tyto pozdní prameny svádějí všechnu vinu na Svatopluka (nebo jeho syna), což podle starších a věrohodnějších pramenů není správné, jak uvidíme níže. Velmi také přehánějí, jestliže anathema chápou jako excommunicatio, tj. vyloučení z církve, neboli klatbu. Tento církevní trest se nemůže vztahovat na zemi, nýbrž jenom na osoby (jen osoba je členem církve, nikoliv země). Ani se nemůže paušálně uvalit na všechny obyvatele země, nýbrž jenom na provinilé. Jestliže však je zde tím míněna kletba, tj. svolávání trestů Božích na dotyčnou zemi, pak nutno se přesvědčit, zda tuto zprávu potvrzují starší a věrohodnější prameny.

První život Naumův, pocházející z první poloviny X. stol. od přímého žáka sv. Klimenta Ochridského, píše: "Ale moravská země, jak byl prorokoval arcibiskup svatý Metoděj, za nezákonnost její skutků a za kacířství i za vyhnání pravověrných otců a za sžrast které zakusili od kacířů, jimž oni uvěřili, brzy přijala od Boha odplatu: Po nemnoha letech přišli Uhři...poplenili jejich zemi a zpusťovali ji... I zůstala jejich země pustá v moci Uhrů." (MMFH II, 178-9) Tento autor, který psal podle vyprávění přímých žáků cyrilometodějských, Klimenta a Nauma, nezmiňuje se ani o klatbě, ani o kletbě, jen o proroctví Metodějově, že Moravu stihne trest Boží. To je podstatný rozdíl. Předpověď trestů není ještě svolávání trestů, kletba.

Řecký život Klimntův, v dochované podobě pocházející od ochridského arcibiskupa Theofylakta (1094-1107), ale čerpající z nezachovaného životopisu Klimentova z X. stol., píše: "Jakéhosi Vichinga, opojeného čistým vínem bludařství a schopného opojit i jiné, jenž byl právě za to od Metoděje vydán Satanu a proklet spolu se zástupem těch, kteří s ním běsnili, toho člověka...povýší na stolec." (MMFH II. 218-219) Podle toho vyřkl Metoděj exkomunikaci (anathema) na Wichinga a stoupence jeho bludů. Není tu žádná zmínka o prokletí země nebo exkomunikaci Svatopluka a všech obyvatel jeho země. Naopak životopisec Klimentův, který nijak nebyl nakloněn Svatoplukovi a velmi přísně jej odsuzuje pro jeho špatný život, nepřičítá žádnou vinu jemu, na pornásledování učedníků Metodějových a zcela jej omlouvá: "O ničem z toho nevěděl kníže, sloužící oněm bludařům; nebyl totiž právě přítomen. Neboť kdyby byl býval přítomen, nebyli by se mohli takto projevit vůči vyznavačům pravdy. I když se totiž tisíckrát přiklání na stranu Franků, přece - ačkoliv byl napolo zvíře a člověk nemilosrdný - se bál síly svatých mužů a zvláště Boha, který učinil třikrát zázrak." (MMFH II. 230-231) Nejen že nemluví o jeho exkomunikaci, ale staví jej do příznivého světla a snaží se být k němu objektivní, nepřipisuje mu více viny, než skutečně měl, a dovede přiznat i jeho kladné stránky. Jistě by tak o něm nemluvil, kdyby byl exkomunikován, a jistě by neopomenul to připomenout. Podle tohoto pramene lze tedy soudit, že exkomunikace se vztahovala jenom na Wichinga a jeho přímé spoluvníky a nikoli na Svatopluka.

Že skutečně šlo o nějakou exkomunikaci, to může potvrzovat do určité míry také staroslověnský život Metodějův, napsaný hne

po smrti světce, historicky velmi cenný a spolehlivý. V kap.17 píše: "vše viny otsekŕ po vše strany", což překládá R. Večerka: "na všechny strany zlikvidoval všechny záminky (i k nepřátelství)" (MMFH LL, 161) a v poznámce připomíná: "Je to narážka na klatbu na Wichinga." Slovesa "otseknouti" se totiž užívá v ŽM a jinde také ve smyslu "vyloučiti z církve, exkomunikovati". V tomto smyslu navrhl kdysi J Vašica také opravu starosl. textu, místo "viny" (= viny, příčiny, záminky, obvinění navrhuje "viněny" (víníky), takže potom by se dalo toto místo přeložiti: "všechny viníky vyloučil z církve na všech stranách."

1/ Toto místo ŽM v úpravě Vašicově může svědčit jednak o faktu exkomunikace, bez výslovného označení osob, které byly exkomunikovány, jednak o tom, že případná exkomunikace, byla-li vůbec vynesena, vztahovala se jenom na osoby provinilé, nikoliv paušálně na všechny obyvatele země. Vašica však v obou svých pozdějších překladech drží se textu bez oné úpravy a překládá doslovně: "pozutínal všechny viny." 2/ Ani sám tehdy nepokládal navrhovanou opravu za dosti pravděpodobnou. Proto nemůžeme v těchto slovech vidět víc než nejasnou narážku na pohnuté události předcházející smrt sv. Metoděje.

Na jiném místě ŽM dotvrzuje, že Metoděj skutečně měl moc a právo exkomunikovat. Stručně parafrázuje list papeže Jana VIII. "Industriae tuae" těmito slovy: "Náš bratr Metoděj je svatý a pravověrný a koná dílo apoštolské. A do jeho rukou jsou (vložený) od Boha i od apoštolského stolce všechny slovanské země, takže nechť je proklet ten, koho (on) prokleje, a nechť je posvěcen ten, koho (on) posvěť." (MMFH II.158) Srovnáme-li tento krátký obsah s vlastním textem papežského listu, shledáváme, že se obojí věcně shoduje. V ŽM se mluví o prokletí osob a v papež. listě se to vysvětluje jako vyloučení z církve spojené s vyhnáním ze země (tedy ne pouhá exkomunikace). V ŽM se uděluje právo prokletí osob všeobecně bez ohledu na to, zda jsou to příslušníci duchovního stavu, nebo laici. V papež. listě se mluví výslovně jen o duchovních osobách: "Nařizujeme pak, aby kněží, jáhnové a klerikové kteréhokoliv stupně, ať Slované, ať příslušníci kteréhokoliv národa, kteří žijí v hranicích tvé země, byli poddaní a ve všem poslušní řečeného našeho spolubratra, vašeho arcibiskupa, tak, aby vůbec nic nekonali bez jeho vědomí. Kdyby se však odvážili ze vzdorovitosti a neposlušnosti působiti nějaké pohoršení nebo rozkol a po prvním a druhém napomenutí by se nepolepšili, nařizujeme ze své moci, aby byli jako rozsévači koukole z církví a krajů vašich daleko vyhnáni podle zákonitých ustanovení, která jsme mu dali a vám poslali." (MMFH III, 206-207) Avšak Metodějovi se přiznává i právo exkomunikovat laiky. To je skrytě obsaženo ve slovech, jimiž se potvrzuje Metodějovi privilegium jeho arcibiskupského úřadu: *Nostrę apostolicę auctoritatis precepto eius archiepiscopatus privilegium confirmavimus.* (MMFH III, 204) Arcibiskup měl totiž moc danou všobecným právem exkomunikovat své podřízené.

Otázkou zůstává, do jaké míry byl pod pravomoc Metodějovu postaven sám Svatopluk, jehož Jan VIII. právě listem "Industriae tuae" přijal pod svou zvláštní ochranu "Jakoby svého jediného syna". (MMFH III, 202) Exkomunikovat vládnoucího panovníka bylo odedávna pokládáno za *causa maior*, která byla vyhrazena papeži. Tím spíše to musilo platit o Svatoplukovi, jehož papež přijal za syna. Tento poměr Svatoplukův k papežskému stolci byl poklá-

dán za trvalý a jeho platnost byla uznávána i po smrti Jana VIII. jeho nástupci, jak potvrzuje Štěpán VI. v listě "Quia te zelo" z r. 885. "Protože ses v horlivosti víry zcela zasvětil knížeti sv. apoštolů, totiž Petru, klíčnicku království nebeského, a jeho zástupce sis vybral přede všemi knížaty tohoto nestálého světa za hlavního patrona..." (MMFH III, 217-218) Je naprosto nepravděpodobné, že by Metoděj exkomunikoval zvláštního papežova chráněnce bez jeho souhlasu a zvláštního pověření.

Další otázkou je, zdali se Metodějova exkomunikační pravomoc vztahovala také na biskupa - sufragána Wichinga. V listě "Industriae tuae" Jan VIII. výslovně mluví o "kněžích, jáhnech a klericích kteréhokoliv stupně." Jsou to klerici od kněží dolů anebo i nahoru včetně Wichinga? V tomtéž listě Jan VIII. zavázal Wichinga naprostou poslušností vůči Metodějovi: "Také onoho kněze jménem Wichinga, kterého jsi k nám poslal, jsme posvětili jako zvoleného biskupa svaté církve nitranské a přikazujeme mu, aby byl svého arcibiskupa ve všem poslušen, jak učí svaté kánony." (MMFH III, 205) Ale v následujícím listě "Pastoralis sollicitudinis" Jan VIII. neponechává Wichinga soudu Metodějovu, ale chce sám rozhosnout a případně jej potrestat: "Když se pod Božím vedením vrátíš, cokoli bylo proti tobě nezákonně spácháno, čehokoliv se již zmíněný biskup proti svému úřadu na tobě dopustil, vyšetřování obou dvou (stran), které probíhá před námi, s pomocí Boží přivedeme ke spravedlivému konci a jeho tvrdošíjnost neopomineme výrokem svého soudu ostře pokárati." (MMFH III, 212) Pokládal tedy asi papež tento spor mezi arcibiskupem a jeho podřízeným biskupem za *causa maior* a vztahoval jej k svému soudu. Tím by arcibiskupu Metodějovi odnal právo Wichinga exkomunikovat. Jestliže však přece snad Metoděj na konci svého života Wichinga exkomunikoval, mohl to snad učinit proto, že zatím zemřel Jan VIII., který si vyhradil rozhodnutí v tomto případě a Metoděj se domníval, že tím je mu vrácena pravomoc nad Wichingem v této záležitosti, anebo Metoděj neměl možnosti pro stáří a nedostatek času podniknout cestu do Říma a věc nesnesla dalších průtahů. Nutno přiznat, že záležitost papežských rezervátů pokud jde o *causa maiores* nebyla tehdy ještě přesně vymezena a za druhé slova Jana VIII. v listě "Pastoralis sollicitudinis" nejsou právnícky přesně formulována ve smyslu striktního papežského rezervátu. Mohl tedy Metoděj sáhnout i k exkomunikaci vůči Wichingovi.

Nejasná jsou slova o klatbě v listě Štěpána VI. "Quia te zelo" z r. 885: "Když jsme slyšeli, že se Metoděj věnuje šíření bludů a nikoli budování víry, vyhledávání sporů a nikoli úsilí o mír, velice jsme se podivili a jestliže je tomu tak, jak jsme slyšeli, jeho bludy rozhodně odmítáme. Klatba pak vynesená k potupení katolické víry, padne na hlavu toho, kdo ji vyslovil (*anathema vero...qui indixit, in caput re-
dundabit eius*). Ty však a tvůj lid před soudem Ducha svatého budete nevinní." (MMFH III. 224) Podle toho se klatba vztahovala na Svatopluka a jeho lid. Není tu zmínka o klatbě proti

Wichingovi. Byla-li tedy klatba skutečně vynesena a vztahovala-li se, jak tomu všechno nasvědčuje, v tomto případě jenom na Wichinga a jeho nejbližší spoluviníky, pak to Wiching papeži zamlčel a nejen že nežádal o její zproštění, ale vyžádal si naopak od papeže pochvalu a potvrzení svých biskupských práv. Štěpán VI. píše Svatoplukovi v tomto listě: "A shledali jsme, že v této církevní nauce je vzdělán i ctihodný biskup a náš nejdražší spolubratr Wiching, a proto jsme ho poslali zpět k vám, aby řídil církev, která mu byla od Boha svěřena." (MMFH III, 221-222) Není tedy správná doměnka některých badatelů, že Wiching spěchal do Říma (ještě za života Metodějova anebo až po jeho smrti), aby dosáhl zproštění od klatby. Wiching vystupoval před papežem jako nejnevinější horlitel o čistotu víry, který sám žádného očistění nepotřebuje, ani o ně nežadá. V listu samém není také dost jasně řečeno, zda Metoděj klatbu skutečně uvalil, anebo zda ji pouze ohlásil (in-dixit) do budoucna jako hrozbu pro ty, kdo se nepodvolí.

Čím hlouběji jdeme k současným pramenům, tím více se rozplývají zprávy o klatbě, vyřknuté Metodějem. Život Klimentův mluví jen o klatbě proti Wichingovi a jeho stoupencům. Štěpán VI. se nezmiňuje o klatbě na Wichinga a jenom nejasně naznačuje, jako by se tato klatba vztahovala na Svatopluka a jeho lid a při tom ponechává nerozhodnuto, zda to byla skutečná klatba anebo jen hrozba klatbou.

Při výkladu Metodějovy klatby se zapomíná na jedno svědectví, které je vlastně rozhodující. Stsl. Život Metodějův praví: "Když pak se shromáždili všichni lidé na Květnou neděli, vešel do chrámu a jsa už neschpen (pohybu) kázal zehnat císaře i knížata, duchovní i všechny lidi." (MMFH II, 161-162) Vašica překládá toto místo takto: "...vyslovil požehnaní císaři a knížeti i duchovenstvu a lidu,"

Staroslověnský text připouští obojí výklad, v množném i jednotném čísle. V prvním případě by požehnaní patřilo oběma císařům, východnímu Basilovi i západnímu Karlovi III. a knížatům velkomoravským, tedy vedle Svatopluka také jiným velmožům moravským. V druhém případě, který je pravděpodobnější, patřilo jen Basilovi I. a Svatoplukovi. Je nemyšlitelné, aby Metoděj vyslovil slavnostní požehnaní nad Svatoplukem, kdyby byl exkomunikován. Jestliže Štěpán VI. v listě "QUIa te zelo" naznačuje, jako by exkomunikace se vztahovala na Svatopluka, pak to nutno přičíst na vrub falešným informacím Wichinga, který se ve své úskočnosti schovával za Svatopluka. Když mu Metoděj pohrozil klatbou, vylíčil to Svatoplukovi tak, jako by klatba postihovala vlastně jeho, Svatopluka. Aby pak rozptýlil Svatoplukovy obavy z možných následků této klatby, vložil tuto věc v Římě tak, že Metoděj vyslovil klatbu nebo pohrozil klatbou Svatoplukovi a všemu moravskému lidu a proto papež v citovaném listě uklidňuje Svatopluka, že klatba je neúčinná a on (Svatopluk a jeho lid) že neutrpí žádné

škody. Je to ukázka Wichingovy lstivosti, jak dovedl podvádět Svatopluka i papeže. O klatbě na Svatopluka, tím méně o nějaké klatbě proti němu, proti lidu a celé zemi nemůže být ani řeči. Zaručeným faktem je pouze požehnání, které umírající Metoděj zanechal císaři, knížeti, duchovenstvu a všemu moravskému lidu.

Jesliže skutečně použil Metoděj klatby, mohlo jít jenom o Wichinga a stejně s ním smýšlející duchovenstvo. Spíše však to byla jen vážná hrozba nežli skutečná exkomunikace.

Při srovnání písemných zpráv vidíme, jak tyto zprávy čím jsou vzdálenější samé události, tím více ji dramatizují na úkor historické skutečnosti. Původní hrozba snadno se proměnila ve skutečnou klatbu a nakonec i v interdikt nad celou zemí. Wiching byl snadno nahrazen Svatoplukem, mnohem známějším poněvadž jeho jméno působilo větším dojmem na čtenáře. Předpověď trestů byla vystupnována až v kletbu, která i po stu letech má strašné viditelné následky. Při tom se neubráníme dojmu, že tato předpověď trestů Božích příliš vypadá jako vaticinatio ex eventu. Pozdní autoři při doplňování historické, vlastní fantazií zapomněli na to nejdůležitější, co je opravdu historické, na požehnání císaři, knížeti, duchovenstvu a všemu moravskému lidu, které je vlastním odkazem sv. Metoděje Velké Moravě.

Vojtěch Tkadlčík

Poznámky:

1. J. Vašica. Millesimus quinquagesimus annus obitus S. Methodii Moravorum archiepiscopi. VII. unionisticus congressus Velehradii anno MCMXXXVI (Programma), Olomouc 1936, 14. Tamtéž obšírnější výklad o Metodějově exkomunikaci str. 13-18.
2. J. Vašica Literární památky epochy velkomoravské. Praha 1966 241. Týž ve sborníku Na úsvitu křesťanství, Praha 1942, 53.
- 3/ K tomuto výkladu se kloní také Grivec Constantinus-Cyrillus et Methodius Thesalonicenses, Fontes, Zagreb 1960, 236 pozn. 1: colligi potest, Methodium anathema indixisse sub condicione, si contumacem permanserint." - Týž, Konstantin und Method, Lehrer der Slaven, Wiesbaden 1960, 146 překládá indixit - er hat angesagt.
4. J. Vašica, Literární památky...241 Na str.254 vykládá také textové obtíže tohoto místa.

In Annum M. DCC. XVI. Bifextilem, & post Embolifmalem Primum.

In Annum MDCCXLIII. post Biffextilem IIIIum.

IN ANNUM M. DCC. LXXII. BISSEXTILEM.

1. S. Wenceslaus Martyr
2. S. Quirillus Rex Marcomani
3. S. Cyrillus Conf. et Apostolus Moysi
4. S. Methodius Conf. et Apostolus Moraviae
5. S. Adalbertus Conf. et Martyr
6. S. Vitus Martyr
7. S. Ludmilla Vid. et Martyr
8. S. Cordula Virgo et Martyr
9. S. Procopius Confessor
10. S. Christennus Martyr

IN ANNUM MDCCCXXI POST BISSEXTILEM I.

O P R A V E N K A

P Ř Í L O H Y

KATALOGU KATOLICKÝCH DIECÉZÍ V ČSSR

Prosíme, abyste si v "PŘÍLOZE" katalogu
 "KATOLICKÉ DIECÉZE V ČESKOSLOVENSKU" laskavě opravi-
 li tyto chyby:

Dějiny moravského arcibiskupství

str.:	chybně uvedeno:	opravte na:
1	...str. 33/.str.33/
	...cdečávná vykénával	...vykonával
	...severního Řecka	...Řecka
	...Fotiem což	...Fotiem, což
2	...města posílaly	...posílala
	...misionáři K nstantin.	...Konstantin
3	...panonsko-moravským.	...-moravským
	...jež ho čekalo čekalo.	...ěkrkni druhé
4	...na "Velehradě".	..."Velehradě"
	...dvou stran a to	...dvou stran, a
5	...filioque a	...filioque, a
	...ovšem, v nových	...ovšem v nových
6	...byl třeba	...bylo třeba
7	...žáků, - spolu	...žáků - spolu
	...v Řezně /893/,	...v Řezně /893/,
	...Mojmírovi II.,	...Mojmírovi II.
8	...svá sídla nevíme	...svá sídla, nevíme
	...do Cařihradu o níž	...do Cařihradu,
	se dohodli s papežem,	o níž se dohodli
	a kterou	s papežem a kterou

Osudy a dílo žáků svatých Cyrila a Metoděje

1	...jižních tak na	...jižních, tak
	...křesťanské víry, a	...víry a
	...po 1.000	...po 1 000
	...arcidiecesi byli	...arcidiecési byli
	...1970 v jubilejním	...1970, v jubilej.
	...vzpomenout Také	...také
	...a vyhnanec.	...a vyhnanec
	...metropolitou	...metropolitou

str.:	chybně uvedeno:	opravte na:
1	... <u>Gorazd</u> a řekl	... <u>Gorazd</u> , a
2	...9,17/"	...9,17/."
	...víry jsem	...víry, jsem
	...pas-pas	...po-spas
3	...s olce ozdoby	...stolce ozdoby
	...papeži. Viz	...papeži. /Viz
	...VI/ a k vysvěcení	...VI/ K vysvěcení
	na biskupa byl	na biskupa bylo
	...Biskupská mitra	...biskupská mitra
	...ze XIV stol. tí	...ze XIV. století
	...července Výskyt	...července. Výskyt
4	...I. Zathary	...J. Zathary
	...v Makedonii.	...v Makedonii
5	...části bulharské	...části bulharské
	...na 3. 500	...na 3. 500
	...ukazoval jak	...ukazoval, jak
	...Neposkvrněné	...neposkvrněné
	...t. zv. Triodion	...tzv. Triodion
6	...kněz.	...cyrilometodějský kněz
	...svěde-ství	...svědec-tví
	...Bulharska kde	...Bulharska, kde
	...zkáza Velehradu/	...zkáza Velehradu./
7	...v mhedonii	...v Makedonii
	...starobě, a duši	...starobě a duši
	...sv. CM.	...sv. CM
	...z Moravy:Vydali	...z Moravy: "Vydali
	...nechali je a	...nechali je a
8	...a Moravy.	...a Moravy
9.	...s knihami"...	...s knihami...."
	...Václavovým".	...Václavovým."
10	...paměti velmi	...paměti, velmi

Kletba, klatba, či požehnání sv. Metoděje?

1	...prý prnesl	...prý pronesl
	...svou msrtí	...svou smrtí

str.:	chybně uvedeno	opravte na:
1.	...II, 192(Totěž ...mše sv.: Vstoupil	...II, 192) Totěž ...mše sv.: "Vstoupil
2.	...pohanění a rouhání ...za strasti odplatu ...život Klimrntův ...nepřičítá žádncu ...jemu, na pornásl.	...pohanění a rouhání ...za strasti, odplatu ...život Klimentův ...nepřičítá žádncu ...jemu na pronásl.
3.	...(i k nepřátels-tví ...J Vašica ...obvinění navrhuje ...ochranu "Jakoby	...(i nepřátel-ství ... J. Vašica ...obvinění navrhuje ...ochranu "jakoby
4.	...sám rozhosnout a ...rezervátů pokud jde ...maiores nebyla ...tedy Metoděk	...sám rozhodnout a ...rezervátů, pokud ...maiores, nebyla ...tedy Metoděj
5.	...zamlčel a nejen ...žádného očštění ...Karlovi III. a ...Svatplukovy obavy	...zamlčel, a nejen ...žádného očištění ...Karlovi III., a ...Svatoplukovy obavy
6.	...zprávy čím ...-ším poněvadž ...historické, vlastní ...exkomunikaci str. ...241 Na	...zprávy, čím ...-ším, poněvadž ...historie vlastní ...exkomunikaci, str. ...241. Na